

Európai dimenziók: A fogyasztóvédelmi szabályozás a közösségi jogban, különös tekintettel a pénzügyi szektorra

„A fogyasztók védelme – Európa szívügye”²

Az alábbiakban a közösségi jog fogyasztóvédelmi szabályairól igyekszem áttekintést adni, elsődlegesen a pénzügyi szektorra (pénzintézetek, befektetési szolgáltatók, biztosítók) koncentrálni. A vonatkozó joganyag terjedelmes, teljeskörű bemutatására nem vállalkozom, csupán a hatályos szabályozás néhány fontosabb elemét, illetve fejlődésének fontosabb mérföldköveit tekintem át.

A közösségi szintű fogyasztóvédelem szükségességének gondolata először nem kötelező erejű jogi aktusokban merült fel: kezdetben ún. *cselekvési tervek* elfogadására került sor, amelynek keretében – egyebek mellett – a kozmetikai cikkekre, az élelmiszerek címkézésére, valamint a félrevezető reklámokra vonatkozó szabályozás is megszületett. Ezután ötéves, majd később hároméves *programok* megalkotásával épült ki a fogyasztóvédelem rendszere.³ Az alábbiakban ezeket a *soft law* körébe tartozó dokumentumokat – bár a mai napig fontos szerepet játszanak (ld. pl. Az Európai Unió fogyasztóvédelmi politikáját 2014 és 2020 között) - nem vizsgálom, csupán néhány fontosabb rendeletet, irányelvet - illetve azok fogyasztóvédelmi szempontból releváns rendelkezéseit - tekintek át. Az egyes rendeletek, direktívák kapcsán igyekeztem a kapcsolódó *joggyakorlatból* is meríteni. Ami a magyar vonatkozásokat illeti, csupán utalásszerűen említem az implementációt megvalósító hazai jogalkotási aktusokat.

1. A közösségi szabályozás fejlődése és néhány dilemmája

1.1. A szabályozás fejlődésének fontosabb mérföldkövei

Fogyasztó(védelm)i jog, illetve fogyasztóvédelmi politika *eredetileg nem szerepelt az Európai Közösség célkitűzései között*. A Római Szerződés (EKSZ)⁴ közvetlen utalást a fogyasztókra 1992-ig, a Maastrichti Szerződés által bevezetett módosításokig nem tartalmazott, csupán érintőlegesen említette a fogyasztókat a közös agrárpolitikáról és a versenyjogról szóló cikkeiben (EKSZ 33-34. és 81-82. cikkek). Mindez gátolta a fogyasztói érdekeket is tekintetbe vevő piaci szabályozás kialakítását. Mégis, *már Maastricht előtt* születtek olyan intézkedések, amelyek fogyasztóvédelmi kérdéseket tárgyaltak. Az EKSZ 94.

¹ Megyei jegyző, Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzati Hivatal; Megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék. E-mail: dr.veres.zltan@gmail.com

² Európai Bizottság, Kommunikációs Főigazgatóság: Fogyasztói jogok. Hogyan védi az Európai Unió az Ön érdekeit? c. kiadványának (Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, Luxembourg, 2007.) egyik fejezetcíme.

³ Ld. részletesebben Bencsik András: A fogyasztói jogok tartalmának és érvényesülésének közjogi keretei Magyarországon. Doktori értekezés. Pécs, 2012. 30-49. o.

⁴ Az Európai Közösséget létrehozó Római Szerződést (EKSZ, Római Szerződés) 1957-ben írta alá a hat alapító állam. Az EKSZ azóta számos módosításon átesett, amelyek nem egyszer az egyes cikkek számozását is érintették.

cikke,⁵ illetve az Egységes Európai Okmány⁶ követően a 95. cikk alapot szolgáltattak a jogharmonizációra, amennyiben az eltérő tagállami szabályok hatással vannak a közös belső piac létrehozására, működésére. Ennek keretében kerülhetett sor – „mintegy a közös piaci feltételeket létrehozó jogalkotási folyamat melléktermékeként,” illetve a soft law-n keresztül – egyes fogyasztóvédelmi kérdések szabályozására.⁷ Az így megszülető fogyasztóvédelmi tárgyú szabályok azonban egységes koncepciót nem alkottak. A fogyasztóvédelem közösségi szabályozására kifejezett *jogalapot, felhatalmazást* csak az Európai Unió létrehozásáról szóló Maastrichti Szerződés (EUSZ), illetve az általa módosított EKSZ teremtett: a Maastrichti Szerződés Fogyasztóvédelem címet viselő, XI. fejezete (amely egyetlen cikkből, a 129.a) cikkből áll) a magas szintű fogyasztóvédelem elérését tűzte ki célul.⁸

A fejlődés következő lépcsőjét az 1997-ben elfogadott és 1999-ben hatályba lépett Amszterdami Szerződés jelentette, amely módosította, kiegészítette az EKSZ 129.a) cikkét, ezzel egyidejűleg a számozása is változott, 153. cikkre. A módosítás lényege egyfelől, hogy beemeli a fogyasztói jogokat a szerződésbe, másfelől előírja, hogy a fogyasztóvédelmi követelményeket az egyéb közösségi politikák, tevékenységek meghatározásakor, végrehajtásakor is figyelembe kell venni.⁹ E rendelkezéseket azóta sem a Nizzai, sem az Alkotmányos Szerződés, sem pedig a Lisszaboni Szerződés nem módosította,¹⁰ bár a szerződések egységes szerkezetbe foglalt szövegében 169. cikkre változott a számozás.

Mint arra Heinz Ottó rámutat,¹¹ a „*pénzügyi politika*” viszonylag későn alakult ki, ugyanis a pénzügyi szektor, mint stratégiai terület kapcsán a tagállamok ragaszkodtak saját szuverenitásukhoz. Így a pénzügyi szektorra vonatkozó szabályozás csak az 1980-as évektől kapott kiemelt figyelmet a Bizottság részéről. Az *1985-ös Fehér Könyv* ezen a területen is az egységes piac kiépítését tekinti elsődleges célnak, azonban ebben a dokumentumban már megjelenik a fogyasztóvédelem iránti igény is. Az időközben végbement alapvető jelentőségű változásokra (ilyen mindenek előtt a monetáris unió alakulása és a rohamos technikai

⁵ EKSZ. 94. cikk: A 114. cikk sérelme nélkül a Tanács az Európai Parlamenttel, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően, különleges jogalkotási eljárás keretében, egyhangúlag irányelveket fogad el a tagállamok olyan törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek közelítésére, amelyek *közvetlenül érintik a belső piac megteremtését vagy működését*. Mint arra ezzel kapcsolatban Jeney - Lattmann rámutatnak, e cikk alapján fogadta el pl. a Tanács a megtévesztő reklámról szóló 84/450/EGK, a hálaló kereskedelemről szóló 85/577/EGK és a termékfelelősségről szóló 85/374/EGK irányelveket. Jeney-Lattmann: i.m. 642. o.

⁶ Az 1985-ben aláírt Egységes Európai Okmány 1987-ben lépett hatályba. Fő célkitűzése az integrációs folyamat felgyorsítása volt. Fogyasztóvédelmi szempontból jelentőségét az adja, hogy ennek nyomán fogadták el pl. az általános termékbiztonságról szóló 92/59/EGK és a fogyasztói szerződések tisztességtelen feltételeiről szóló 93/13/EGK tanácsi irányelveket. Ld. Jeney – Lattmann: i.m. 643. o.

⁷ Jeney Petra – Lattmann Tamás: Fogyasztóvédelmi politika. 641. o. In: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

⁸ Jeney - Lattmann: i.m. 641-643. o.

⁹ Az Amszterdami Szerződés által módosított EKSZ. 153. cikk szövege:

(1) A fogyasztói érdekek érvényesülésének előmozdítása és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében az Unió hozzájárul a *fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez.*

(2) Az Unió a következőkkel járul hozzá az (1) bekezdésben említett célok eléréséhez:

a) a 114. cikk alapján a belső piac megvalósításával összefüggésben elfogadott intézkedések;

b) a tagállami politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérendő intézkedések.

(3) Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében, a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően elfogadja a (2) bekezdés b) pontjában említett intézkedéseket.

(4) A (3) bekezdés szerint elfogadott intézkedések nem akadályozzák a tagállamokat szigorúbb védintézkedések fenntartásában vagy bevezetésében. Ezeknek az intézkedéseknek összeegyeztethetőnek kell lenniük a Szerződésekkel. Az intézkedésekről értesíteni kell a Bizottságot.

¹⁰ Jeney – Lattmann: i.m. 646. o.

¹¹ Heinz Ottó: Pénzügyi politika. 555. o. In: Kende – Szűcs: i.m.

fejlődés) reagált a Bizottság által készített *Pénzpiaci Szolgáltatási Akcióterv* (Financial Services Action Plan, FSAP, 1999)¹² és az ehhez kapcsolódó jogalkotási reformot körvonalázó, bölcsek bizottsága által jegyzett dokumentum, mely *Lámfalussy-jelentésként* (2001) vált ismertté.¹³

1.2. Kapcsolódási pontok, szomszédos területek

Mint az alábbiakban bemutatom, a közösségi jog napjainkban számos – részben rendeleti, részben irányelvi formában megfogalmazott – szabályt tartalmaz a fogyasztóvédelemre vonatkozóan, emellett számos stratégia, program és egyéb formát öltő dokumentum is érinti a tárgyalt témát. Ezek tételes felsorolása helyett¹⁴ a továbbiakban igyekszem csupán azokat kiemelni, amelyek valamilyen módon a pénzügyi fogyasztóvédelem szempontjából is relevánsak lehetnek. Megjegyzem, hogy az EU politikái közül nem csupán az általános fogyasztóvédelmi politika, hanem a verseny-, valamint a pénzügyi politika¹⁵ is tartalmaz a pénzügyi fogyasztóvédelem tárgykörébe tartozó rendelkezéseket.

Ennek kapcsán rövid kitérő keretében szólok a *versenyjog és a fogyasztóvédelmi jog összefüggéséről*, amely azon a feltevésen alapul, hogy a verseny a fogyasztók érdekeit szolgálja, ugyanis a termékek, szolgáltatások közötti *ár- és minőségverseny nagyobb választékot és alacsonyabb árakat feltételez*. Mivel a feltételezett tökéletes verseny a gyakorlatban nem létezik, szükség van az erőfölényben lévő szolgáltatók visszaéléseitől megvédeni a fogyasztókat. Ennek eszköze a fogyasztóvédelem mellett a versenyjog, amely „a versenylényöket igyekszik megosztani az ipar és a fogyasztók között.” A két jogterület szoros összefüggéseit jól szemlélteti az egyes megállapodások mentesíthetőségét tárgyaló 81. cikk (3) bekezdése, mely első ránézésre tipikusan versenyjogi jellegű rendelkezés, azonban a mentesség elnyeréséhez az is szükséges, hogy a megállapodásból származó haszon méltányos része¹⁶ a fogyasztóknak jusson.¹⁷ Ezek alapján belátható, hogy a verseny kiiktatása azt eredményezheti a versenyző vállalkozások számára, hogy a fogyasztói többlet terhére megnő saját profitjuk, így a vállalkozások érdekeltek lehetnek a verseny korlátozásában.¹⁸ A két jogterületet emellett álláspontom szerint a fogyasztói alapjogok közül a választáshoz való jog is összekapcsolja: ha nincsenek versengő termékek, szolgáltatások a piacon, nincs miből választani sem. A verseny tehát a fogyasztókért folyik végső soron.

¹² COM (1999) 232, 11/05/99 Commission Communication on the Financial Services Action Plan, 1999.

¹³ Final Report of the Committee of Wise Men on the regulation of European securities markets, 15 February, 2001, Brussels.

¹⁴ A vonatkozó jogforrások tételes felsorolását illetően ld. Mezey Katalin: A fogyasztóvédelem eszköztára: európai uniós irányelvek, rendeletek, hazai jogszabályok, kormányzati szervek és a fogyasztói érdekek védelmében eljáró hatóságok, valamint társadalmi szervezetek. 23-24. o. In: Balogh Virág - Kaszainé Mezey Katalin – Pázmándi Kinga (szerk.) – Zavadnyik József: Magyar fogyasztóvédelmi és reklámjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010.

¹⁵ Az Unió „politikái” kifejezés nem problémamentes, ugyanis nehéz definiálni, hogy egy adott területen található jogszabályok, illetve ezek halmaza mikortól nevezhető politikának. Az egyes politikákat, illetve azok tárgyköréit Kende – Szűcs hivatkozott műve alapján tárgyalom.

¹⁶ Az előny – Tóth Tihamér értelmezésében – egybeesik a gazdasági fejlődés eredményivel. Ld. Tóth Tihamér: Az Európai Unió versenyjoga. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2007. 142. o. Ezzel kapcsolatban ld. még a Bizottság Bayer/Gist ügyben kifejtett értelmezését, miszerint „a piacon elérhető végtermékek nagyobb száma és az árszint csökkenésére utaló általános trend azt jelzi, hogy a megállapodás előnyeinek méltányos része eljut a fogyasztóhoz.”

¹⁷ Jeney Petra – Marosi Zoltán – Török Zsuzsanna: Versenypolitika. 110-111. o. és 122-123. o. alapján. In: Kende – Szűcs: i.m.

¹⁸ Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): Versenyjog. Kiadja: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, 2010. 30. o.

Úgy tűnik tehát, hogy a versenyjogot a fogyasztóvédelemtől élesen elhatároló szempontok jó része mára meghaladottá vált. Ami a versenyjog kezdeteit, létrejöttének okait illeti, eredetileg a versenytársak belső szakmai jogaként alakult ki azzal a céllal, hogy a tisztességtelen módszereket alkalmazó versenytársak ebből a magatartásból ne húzhasanak hasznot: *a versenyjogi védelem alanyai tehát a versenytársak, nem pedig a fogyasztók voltak.* A fejlődés azonban túlnőtt e kereteken, hiszen világossá vált, hogy például a tisztességtelen reklám miatt nem csak a versenytárs, hanem a fogyasztó is károsodhat.¹⁹ *Különbözik viszont a két jogterület célkitűzése,* hiszen „míg a fogyasztóvédelmi szabályozás alapvetően a fogyasztó és a vállalkozások közötti jogérvényesítési szakadék felszámolására irányul döntően beavatkozó jellegű tevékenységfajták által, addig a versenyjog célja a hosszú távú fogyasztói jólétet (is) biztosító verseny erősítése, amely nem kifejezetten beavatkozó jellegű, inkább a piaci struktúrák megőrzésére irányuló cselekvés.”²⁰

*

Visszatérve a *fogyasztóvédelmet érintő közösségi szabályozásra*, megállapítható, hogy a vonatkozó joganyag többféleképpen is csoportosítható:²¹

- egyes rendelkezések a fogyasztók egészségével és biztonságával (termékbiztonsági irányelv), mások a fogyasztók gazdasági érdekeivel (tisztességtelen piaci magatartásokra vonatkozó szabályok) kapcsolatosak;
- különbséget tehetünk termékekre (pl. termékfelelősségi, termékbiztonsági irányelv), illetve szolgáltatásokra (utazási, pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó irányelvek) vonatkozó szabályok között.
-

1.3. Szabályozási dilemmák: kell-e (és ha igen, milyen) jogharmonizáció?

A fogyasztóvédelem területén megnyilvánuló közösségi jogalkotásnak egyes nézetek szerint kifejezetten integrációs célkitűzése (is) van: hozzá kell járulnia az áruk és szolgáltatások szabad áramlásához.²² Emellett a *nemzeti jogrendszerek különbözősége nagyobb ügyleti költségeket eredményez* (elég, ha arra gondolunk, hogy egy tagállam határait átlépő jogvita eredményes lefolytatásához nagy valószínűséggel nemzetközi ügyekre szakosodott elit jogászok igénybevételére van szükség, mely eljárásban valószínűleg tetemes fordítási költséggel is számolni lehet). Más kérdés, hogy *maga a jogharmonizáció is tetemes ügyleti költségekkel jár* (jogszabályalkotás, az új szabályokhoz való alkalmazkodás, stb.), melyet végső soron a fogyasztók fizetnek meg. Kétséges továbbá, hogy még ha sikerülne is egységes fogyasztóvédelmi szabályrendszert megalkotni, miként lehetne azok egységes alkalmazását, értelmezését megvalósítani az egyes tagállamokban.²³

¹⁹ Vörös Imre: A versenyjog kialakulása, fejlődéstörténete a nemzetközi gyakorlatban, 18-19. o. In: Sárközy Tamás (sorozatszerkesztő): Versenyjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001. 13-27. o.

²⁰ Bencsik András: A versenyjog szerepe a fogyasztói érdekek védelmében, 27. o. In: JURA 2012/2. 27-39. o.

²¹ Jeney – Lattmann: i.m. 654-655. o. alapján.

²² Ehhez hasonlóan fogalmaz az EU vonal oldalon olvasható tájékoztató is: „A fogyasztók aktív részvétele nélkül nem lehet teljesen sikeres az egységes belső piac működése. A fogyasztóvédelem egységes megnyilvánulására az Európai Közösségek belső piacán azért van szükség, mert az egyes tagállamok eltérő szabályozása mellett nem érvényesül egyformán mindenütt az Unió által elvárt, a fogyasztói érdekek „magas szintű” védelme. Az Európai Unió polgárai részére biztosítani kell, hogy fogyasztói minőségükben eljárva az egységes európai piacon bármely tagállamban hozzájussanak a legbiztonságosabb árukhoz és szolgáltatásokhoz, valamint a legtisztességesebb tájékoztatáshoz.” Ld. http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=5 (letöltve: 2014-01-20).

²³ Király Miklós: Egység és sokféleség. Az Európai Unió jogának hatása a kultúrára. Új Ember Kiadó, Budapest, 2007. 174-5. o.

A közösségi jogalkotás egyes problémáira világított rá a Lámfalussy jelentésként²⁴ ismertté vált dokumentum is, eredetileg a befektetésekkel kapcsolatban, de egyes megállapításai szélesebb körben is érvényesek.²⁵ A jelentés által javasolt jogalkotási mechanizmust a Prospektus irányelv bemutatásánál ismertetem részletesebben.

Összességében megállapítható, hogy a nehézségek ellenére a fogyasztóvédelem területén is fokozatosan erősödik, bővül a közösségi jog, mely ráadásul egyre inkább a maximumharmonizáció irányába tolódik el.

2. A pénzügyi fogyasztóvédelem tárgykörébe tartozó közösségi szabályozás néhány főbb eleme

A pénzügyi fogyasztóvédelem szabályozási tárgykörére vonatkozóan többféle nézettel találkozhatunk a szakirodalomban és a különböző dokumentumokban,²⁶ alapvetően a következőket tekintem ide tartozónak:

- reklámokra, hirdetésekre,
- tájékoztatásra,
- szerződésekre,
- panaszkezelésre, jogérvényesítésre vonatkozó szabályok.

Nemcsak a fogyasztóvédelemről általában, hanem a fenti tárgykörökben is számos közösségi jogi aktus született; ezek részletes bemutatására, de még csak megközelítőleg kimerítő felleltározására sem vállalkozom, csupán néhány irányelv, rendelet, illetve az EUMSZ 102. cikkének (EKSZ korábbi 82. cikk) bemutatásán keresztül igyekszem általános képet adni a közösségi pénzügyi fogyasztóvédelem állapotáról. A válogatásnál arra törekedtem, hogy a pénzügyi piacok mindhárom területére – legalább nagy vonalakban - rávilágíthassak.

2.1. UCP Irányelv – tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat, fogyasztó fogalma

Az Európai Parlament és Tanács 2005/29/EK irányelve a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatáról, valamint a 84/450/EGK Tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK, és a 2002/65/EK Európai Parlamenti és Tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK Európai Parlamenti és Tanácsi rendelet módosításáról (rövidebben „Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”, vagy gyakran találkozunk UCP Irányelv megjelöléssel is²⁷) 2005. május 11-én lépett hatályba. Az Irányelv alapvetően azt határozza meg, mi tekinthető tisztességtelen eljárásnak az üzleti életben általában – tehát mint *keretirányelv* olyan esetekben alkalmazandó, amelyeknél nincsenek speciális előírások. Amennyiben ugyanis egy szektorspecifikus rendelkezés a tisztességtelen eljárás bizonyos aspektusait szabályozza, az esetben az Irányelv esetleg kiegészítő szerepet játszhat.²⁸

²⁴ Jelentés a tőkepiacok reformjáról

²⁵ A jelentésről maga Lámfalussy is készített összefoglalót, ld. Lámfalussy Sándor: Gondolatok az európai értékpapírpiacok szabályozásáról. Közgazdasági Szemle, 2002. március. 181-192. o.

²⁶ Ld. részletesen: Veres Zoltán: Ügyfélvédelem a pénzügyi szektorban: Gondolatok a pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdéseiről. Jogelméleti Szemle, 2013/4. 194-205. o.

²⁷ A rövidítés az *unfair commercial practices* elnevezésből származik. A UCP irányelv megjelölést használja. pl. Tárczy Edit Zsuzsanna: A UCP Irányelv története. De iurisprudentia et iure publico, 2011/4. 159-173. o., vagy Balogh- Kaszainé – Pázmándi – Zavodnyik: i.m.

²⁸ Kelemen Kinga: A tisztességtelen piaci magatartás és a fogyasztóvédelem kapcsolata a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv tükrében. 56. o. In: Vörös Imre (szerk.): Tisztességtelen verseny –

A UCP Irányelv *szabályozási logikája* a következő: először – generálklauzulaként - a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat alkalmazásának általános tilalmát mondja ki (5. cikk (1) bekezdés), majd ezek különös típusairól rendelkezik (5. cikk (3) és (4) bekezdés), végül az I. Mellékletben meghatároz harmincegy olyan magatartást, melyek minden esetben, a körülményekre tekintet nélkül tisztességtelennek minősülnek.²⁹ Általánosságban az a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen, amely

- ellentétes a *szakmai gondosság* követelményeivel, és
- a termékkel kapcsolatban jelentősen *torzízza vagy torzíthatja* azon *átlagfogyasztó gazdasági magatartását*, akihez eljut vagy aki a címzettje, illetve – amennyiben a kereskedelmi gyakorlat egy bizonyos *fogyasztói csoportra* irányul – a csoport átlagtagjának a gazdasági magatartását.³⁰

Az Irányelv fogyasztó fogalma összhangban áll az egyéb közösségi aktusokban írtakkal.³¹ Tervezete még az „*átlagfogyasztó*” meghatározását is tartalmazta, ez azonban az elfogadott változathoz kikerült, noha utalás szintjén többször előkerül az átlagfogyasztó, melynek kapcsán az Irányelv a Bíróság által kimunkált fogalomra hivatkozik.³² Az Európai *Bíróság gyakorlatában*³³ az *átlagfogyasztó* nem feltétlenül jelenti az összes fogyasztó átlagát, kivéve, ha egy termék (szolgáltatás) célközönsége az összes fogyasztó. A potenciális célközönség meghatározása számos tényező függvénye. Néhány példa ezekre:

- amennyiben egy terméket egyetlen tagállamban reklámoznak vagy oda szánják, az adott ország fogyasztói minősülnek átlagfogyasztónak;
- ha egy reklámot az EU egészében megjelentetnek, de olyan nyelven, amelyet kizárólag egy országban beszélnek és nem minősül széles körben ismert idegen nyelvnek, akkor az átlagfogyasztó fogalma az e nyelvet beszélők körére korlátozódik.³⁴

Az érintett fogyasztói kör meghatározását követően a Bíróság megvizsgálja e fogyasztók elvárásait, feltételezéseit. A Bíróság értelmezésében az *átlagfogyasztó jól, más esetben*³⁵ *átlagosan informálnak tekintendő*. Ez utóbbi azt jelenti, hogy *van fogalma az adott termékről (szolgáltatásról), de mélyebb tudással nem rendelkezik róla*.

fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára. MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2007.7-91. o.

²⁹ Gömöri Tamás A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló Irányelv átültetése a tagállamokban és hazánkban, 7. o. GVH Tanulmányi pályázatra készült dolgozat, elérhető: http://www.gvh.hu/data/cms1000452/gvh_vkk_tanulmanyi_palyazat_g%C3%B6m%C3%B6ri_tam%C3%A1s.pdf (letöltve: 2016-09-19).

³⁰ UCP Irányelv 5. cikk (2) bekezdés.

³¹ Ld. pl. a Parlament és Tanács 97/7/EK irányelve a távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről, a Parlament és Tanács 2002/65/EK irányelve a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazásáról, a Tanács 93/13/EGK irányelve a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről.

³² „Az arányosság elvével összhangban és az abban foglalt védelem hatékony alkalmazása érdekében ez az irányelv azt az átlagfogyasztót veszi viszonyítási alapul, aki a Bíróság értelmezése szerint *megfelelően tájékozott, figyelmes és körültekintő*...” Ld. Irányelv Bevezető 18. pont.

³³ Ld. különösen: Case C-210/96 Gut Springenheide and Tusky [1998] ECR I-4657, Case 228/98 Esteé Lauder [2000] ECR I-117 és Case C-342/97 Lloyd Schuhfabrik Meyer [1999] ECR I-3819.

³⁴ Kelemen: i.m. 58-59. o.

³⁵ T-402/02. sz. jogeset, August Storck KG v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM), 2004., (2004. november 10.).

Az átlagfogyasztó, mint általános mérce mellett az Irányelv elismeri, hogy lehetnek olyan csoportok, akik szellemi vagy fizikai gyengeségük, koruk vagy hiszékenységük miatt *kiszolgáltatottak*. Ilyen esetekben a zsinórmérték az e csoportba (pl. gyerekek, idős emberek) tartozó átlagos személy.³⁶

Az irányelv *implementációja* az egyes nemzeti jogokba több kérdést is felvetett (pl. átlagfogyasztó definiálásának hiánya, maximumharmonizációból eredő problémák).³⁷ A magyar jogba történő beemelése több hazai jogszabályt érintett.³⁸

- Az átültetést elsődlegesen a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény (Fttv.) valósította meg.
- Emellett legnagyobb jelentősége talán a Fogyasztóvédelmi törvény harmonizálásának volt: ennek *eredményeként fogyasztónak már csak természetes személy minősülhet* (kivéve a II. fejezet alkalmazásában). A jogalkotó módosította a szankciórendszert, mivel a korábbiakkal szemben a kiszabható bírság maximális összege már a vállalkozás nettó árbevétele alapján limitált.
- A Reklámtörvény - 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól - kapcsán kiemelendő, hogy annak hatálya már csupán az ún. B2B viszonyokban³⁹ megvalósuló megtevesztő reklámot érinti, mivel a fogyasztók vonatkozásában az Fttv. szabályait kell alkalmazni.

2.2. Pénzforgalmi Szolgáltatási (PSD) Irányelv⁴⁰ - tájékoztatási szabályok, fogyasztói mobilitás, jogérvényesítés

A PSD *céljai* összetettek: egyrészt megkönnyíteni a piacra jutást, ezáltal ösztönözve a versenyt, másrészt a bizalom növelése érdekében védelmet nyújtani a felhasználóknak, fogyasztóknak, továbbá elősegíteni a költségek csökkentését és a termékpaletta bővülését.⁴¹ Az irányelv új, *sajátos pénzügyi intézményi formát konstruál, a pénzforgalmi intézményt*, amely sem nem hitelintézet, sem nem elektronikuspénz-kibocsátó intézmény. A pénzforgalmi intézmény fizetési műveleteket kizárólag a Közösségen belül bonyolíthat le vagy euróban vagy az EU tagállamainak pénznemében.⁴² A direktíva a pénzforgalmi intézmények hat csoportját különíti el:

- hitelintézetek;
- elektronikuspénz-kibocsátó intézmények, amelyek a fizetési műveletek finanszírozására is felhasználható elektronikus pénzt bocsátanak ki;
- a nemzeti jog értelmében pénzforgalmi szolgáltatás nyújtására jogosult postai elszámolóközpontok;

³⁶ Kelemen: i.m. 62-63. o.

³⁷ Ld. részletesen: Tárczy Edit Zsuzsanna: Egyes problémák a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok uniós szabályozásával kapcsolatban. Elérhető: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1lHiUsXcMfwJ:www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%2520Doctorum%2520Publikaciok/T%25E1rczy%2520Edit.pdf+&cd=22&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (letöltve: 2016-09-19).

³⁸ Gömöri: i.m. 22-24. o.

³⁹ Business to Business: a vállalkozások egymás közötti viszonyának jelölése, míg a B2C (Business to Customer) a vállalkozás és a fogyasztó közötti viszonyt jelöli.

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/64/EK irányelve (2007. november 13.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 97/7/EK, a 2002/65/EK, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról és a 97/5/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. A PSD rövidítés a Payment Services Directive kifejezés kezdő betűiből adódik.

⁴¹ Lsd. PSD Bevezető (4).

⁴² Pétervári Kinga: Az elektronikus fizetés és az elektronikus pénz joga. 20-21. o., 64. lj. Elérhető: https://www.academia.edu/1592735/E-penz_e-fizetes_2012 (letöltve: 2013-11-19).

- az irányelvben meghatározott pénzforgalmi intézmények;
- az Európai Központi Bank és a nemzeti központi bankok, amennyiben nem monetáris hatósági vagy egyéb hatósági jogkörben járnak el;
- a tagállamok, regionális vagy helyi hatóságai, amennyiben nem hatósági jogkörben járnak el.⁴³

A direktíva nagy hangsúlyt helyez a fogyasztók védelmére annak rögzítése mellett, hogy a vállalkozások és a fogyasztók nincsenek ugyanabban a helyzetben, ezért nincs szükségük ugyanarra a védelemre. Elismeri ugyanakkor annak lehetőségét, hogy a *tagállamok a mikrovállalkozásokat ugyanolyan bánásmódban részesíthessék, mint a fogyasztókat*.⁴⁴

A fogyasztók *kötelező tájékoztatásával* kapcsolatban a megfogalmazás ellentmondásosnak tűnik: a PSD értelmében a tájékoztatásnak fogyasztók szükségleteihez kell igazodnia, szabványosított formában⁴⁵ – kérdés, a szabványosítás mennyire teszi lehetővé az igényekhez való alkalmazkodást. Azt megelőzően, hogy a fogyasztót a szerződésből fakadóan bármilyen kötelezettség terhelné, jogosult megkapni a kötelező információkat. A szolgáltató köteles a fogyasztó kérésére az előzetes tájékoztatót és a keretszerződést ingyenesen, papír alapon is rendelkezésre bocsátani.⁴⁶ A szerződésre vonatkozó, fent ismertetett *előzetes tájékoztatás mellett a teljesített szolgáltatásokról utólagos tájékoztatást is kell nyújtani* a fogyasztónak, ugyancsak ingyenesen. Azt azonban nem lehet kizárni, hogy az előírtakon túlmenő, kiegészítő tájékoztatásért a szolgáltató díjat számíthasson fel.⁴⁷

A szolgáltatók, illetve szolgáltatásaik közötti verseny biztosítása érdekében garanciális jelentőségű a *fogyasztói mobilitás (tulajdonképpen: a szolgáltatók közötti váltás)* lehetővé tétele. Ennek érdekében az irányelv úgy rendelkezik, hogy egy év elteltével a fogyasztók számára lehetővé kell tenni, hogy keretszerződéseiket külön díj nélkül, megfelelő felmondási idővel (a fogyasztó általi felmondás esetén ez legfeljebb 1 hónap, a szolgáltató felmondása esetén legalább 2 hónap) felmondhassák.⁴⁸

Alapvető fontosságúak a *jogérvényesítésre* vonatkozó rendelkezések. Ezzel kapcsolatban az irányelv értelmében biztosítani kell „egy könnyen hozzáférhető és ésszerű költségekkel járó *peren kívüli vitarendezési lehetőséget*” a direktívában szabályozott jogokkal, kötelezettségekkel kapcsolatban, továbbá lehetővé kell tenni, hogy a szolgáltatások igénybe vevői (tehát nem csak a fogyasztók!) és más érdekelték – külön nevesítve ezek között a fogyasztói szervezetek - panaszt nyújthassanak be az illetékes hatósághoz.⁴⁹ Tekintve, hogy az Unió egyik alapelve a tőke szabad áramlása, előfordulhatnak olyan esetek, hogy a szolgáltatást nyújtó és igénybe vevője eltérő államban található. Ezért a *határokon átnyúló viták rendezése* érdekében a tagállamoknak biztosítaniuk kell az említett szervek közötti együttműködést.⁵⁰

Ami a direktíva *hazai átültetését* illeti, az Országgyűlés 2009. június 29-én fogadta el a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvényt, amely az irányelv felelősségre és kárviselésre, a keretszerződésre, az ügyfelek tájékoztatására, valamint a pénzforgalmi szolgáltatás piacán új szolgáltatóként megjelenő pénzforgalmi intézmények engedélyezésére, felügyeletére és prudens működésére vonatkozó szabályait tartalmazza. A kapcsolódó MNB-rendelet⁵¹ 2009. augusztus 6-án került kihirdetésre, amely az irányelvnek a

⁴³ PSD 1. cikk (1) bekezdés.

⁴⁴ PSD Bevezető (20), valamint 30. cikk (2).

⁴⁵ PSD Bevezető (23).

⁴⁶ PSD Bevezető (26).

⁴⁷ PSD Bevezető (28).

⁴⁸ PSD Bevezető (29).

⁴⁹ PSD Bevezető (54) és 80. cikk (1).

⁵⁰ PSD 83. cikk (2).

⁵¹ 18/2009 (VIII. 6.) MNB rendelet.

fizetési műveletek egyes lebonyolítási szabályait, köztük a teljesítési határidőket, az értéknep alkalmazásának szabályait ülteti át a magyar jogba. A két jogszabály az Európai Unió által minden tagállam számára előírt határidőben, 2009. november 1-jén lépett hatályba Magyarországon.⁵²

2.3. Fogyasztói hitelmegállapodások – az Európai Parlament és Tanács 2008/48/EK irányelve⁵³

Az irányelv megalkotásának elsődleges indoka, hogy a „korábbi direktíva nem tudta megfelelően egységesíteni az egyes tagállamok hitel-megállapodásokra vonatkozó szabályait; a *minimumharmonizáció* elve további különbségeket eredményezett. Az új irányelv már a *teljes harmonizáció* elvére helyezkedik, melynek következtében sem a fogyasztó előnyére, sem a hátrányára nem lehet eltérni az egyes rendelkezésektől.”⁵⁴

Az irányelv *magyar jogba történő átültetését* a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Fht.) valósította meg, de az Fht. szabályai mellett a Ptk. vonatkozó rendelkezései továbbra is irányadóak a fogyasztókkal kötött hitel- és kölcsönszerződések esetén is (pl. azonnali felmondás).⁵⁵ Emellett további részletszabályokat tartalmaz A fogyasztónak nyújtott hitellel kapcsolatos egyes tájékoztatási szabályokról szóló 56/2014. (XII. 31.) NGM rendelet.

Az Európai Unió Bírósága 2014 decemberében, a CA Consumer Finance SA kontra Ingrid Bakkaus és társa ügyében hozott *C-449/13. számú ítéletében* értelmezte az irányelv egyes rendelkezéseit (konkrétan az előzetes tájékoztatási kötelezettséget szabályozó 5. cikket⁵⁶ és az előzetes hitelképesség vizsgálatot előíró 8. cikket⁵⁷).

Az ügy tényállásának lényege a következő: Franciaországban két peres eljárás folyt olyan adósok ellen, akik fizetési kötelezettségeiknek nem tudtak eleget tenni. Az eljáró francia bíróság előtt a bank nem tudta bemutatni az általános európai fogyasztói hiteltájékoztatót, sem pedig bármely egyéb, azt bizonyító dokumentumot, hogy eleget tett felvilágosítási kötelezettségének. Az egyik ügyben azonban a hitelmegállapodásban szerepel egy *szabványzáradék*, amelyben a hitelfelvevő elismeri, hogy megkapta és megismerte e hiteltájékoztatót. A francia bíróság szerint az ilyen záradék azzal a hatással jár, hogy *a fogyasztó hátrányára megfordítja a bizonyítási terhet*. Az EU Bíróság ítélete értelmében a „hitelezőnek kell bizonyítania, hogy teljesítette a hitelfelvevő tájékoztatására és

⁵² <http://felugyelet.mnb.hu/intezmenyeknek/penzforgalom> (letöltve: 2013-11-19).

⁵³ A fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. április 23-i 2008/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 133., 66. o.)

⁵⁴ Varga Nelli: A fogyasztói hitel-megállapodások szabályozása, figyelemmel az EU-s irányelvre. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2010. szeptember. Elérhető: http://www.fvszemle.hu/archivum/2010_szept/kilato/a_fogyasztoi_hitelmegallapodasok/ (letöltve: 2013-11-20).

⁵⁵ Bodzási Balázs: A fogyasztói hitelszerződések új szabályai, 263. o. Hitelintézeti Szemle, 2011/3. 262-280. o.

⁵⁶ Az 5. cikk a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség kapcsán rögzíti, hogy az előírt információkat nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón, az ezen irányelv II. mellékletében foglalt „Általános európai fogyasztói hiteltájékoztató” című formanyomtatvány felhasználásával kell a fogyasztó rendelkezésére bocsátani. A hitelező az „Általános európai fogyasztói hiteltájékoztató” című formanyomtatvány átadásával teljesíti az előírt tájékoztatási követelményeket. Emellett előírja, hogy a hitelezők és adott esetben a hitelközvetítők a *formanyomtatványon túl megfelelő magyarázattal* szolgáljanak a fogyasztónak annak érdekében, hogy az értékelhesse, hogy a javasolt hitelmegállapodás megfelelő-e igényei és pénzügyi helyzeté szempontjából.

⁵⁷ A 8. cikk (1) bekezdés értelmében A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a hitelmegállapodás megkötését megelőzően a hitelező az adott esetben a fogyasztótól kapott megfelelő információ *és szükség esetén* a vonatkozó adatbázisban végzett keresés alapján értékeli a fogyasztó hitelképességét. Az olyan tagállamok, amelyekben jogszabály már most is előírja, hogy a hitelező vonatkozó adatbázisban végzett keresés alapján értékeli a fogyasztó hitelképességét, fenntarthatják ezt az előírást.

hitelképességének ellenőrzésére vonatkozó, szerződéskötést megelőző kötelezettségeit. Sérülne a tényleges érvényesülés elve, ha a hitelező kötelezettségei nemteljesítése bizonyításának terhe a fogyasztóra hárulna.”⁵⁸

A hitelképesség ellenőrzésének kötelezettségét illetően az ügyben eljáró francia bíróság megállapította, hogy a másik ügyben a hitelfelvevő nem nyújtotta be a banknak a pénzügyi helyzetének igazolására szolgáló dokumentumokat. Ezért e bíróság azt a kérdést teszi fel, hogy *elvégezhető-e a fogyasztó hitelképességének vizsgálata kizárólag a fogyasztó által előadott információkra támaszkodva*, anélkül hogy ezeket az információkat más bizonyítékok útján ténylegesen ellenőrizték volna. A kérdést előterjesztő bíróság arra is keresi a választ, hogy a felvilágosítási és segítségnyújtási kötelezettség teljesítettnek tekinthető-e abban az esetben, ha a hitelező előzetesen nem vizsgálta meg a fogyasztó hitelképességét és igényeit. Ezzel kapcsolatban az EU Bíróság megállapította, hogy az irányelv mérlegelési mozgásteret biztosít a hitelező számára annak meghatározása érdekében, hogy a rendelkezésére álló információk elegendőek-e vagy sem a fogyasztó hitelképességének igazolásához, és hogy vizsgálnia kell-e a hitelképességet más tényezők segítségével. Ily módon a hitelező, az adott eset sajátos körülményeire figyelemmel, megelégedhet a fogyasztó által számára nyújtott információkkal, illetve dönthet úgy is, hogy szükség van ezen információk megerősítésére.⁵⁹

Az 56/2014. (XII. 31.) NGM rendelet 4. § (1) bekezdése – összhangban az Európai Unió Bíróságának ítéletével –, lehetővé teszi, hogy a *hitelező a kiegészítő tájékoztatást szóban nyújtsa*. A kiegészítő tájékoztatási kötelezettség megtörténte és tartalma tekintetében azonban a bizonyítási terhel nem hárítható át a fogyasztóra, a tájékoztatás megtörténtét és annak tartalmát vita esetén a hitelezőnek kell bizonyítani. „Szóbeli tájékoztatás esetén a bizonyítás sikerességének esélye elenyésző.”⁶⁰

A tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatosan született másik döntés értelmében az irányelv 10. cikkének (2) bekezdését akként kell értelmezni, hogy az előírja a fogyasztói hitelmegállapodásból eredő követelések vizsgálata tárgyában fennálló jogvitában eljáró bíróság számára, hogy *hivatalból vizsgálja az előírt tájékoztatási kötelezettség betartását*.⁶¹

2.4. Fogyasztói pénzügyi szolgáltatások forgalmazása távértékesítéssel – az Európai Parlament és Tanács 2002/65/EK irányelve⁶²

Az irányelv a szabályozott tárgykör fontosságát rögtön az elején rögzíti annak kimondásával, hogy a pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazása a belső piac megteremtésének egyik kézzelfogható eredménye lesz,⁶³ emellett nagyban hozzájárul a *fogyasztók választáshoz való jogának érvényesüléséhez*.⁶⁴ A direktíva közös szabályokat állapít meg a pénzügyi szolgáltatásoknak a szolgáltatók által a fogyasztók számára történő EU-n belüli forgalmazására vonatkozóan, növelve ezáltal a fogyasztóvédelmet. *Hatálya*

⁵⁸ Az Európai Unió Bírósága 184/14. sz. Sajtóközleménye. Luxembourg, 2014. december 18. Elérhető: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-12/cp140184hu.pdf> (letöltve: 2016-09-01).

⁵⁹ uo.

⁶⁰ Döntés a hitelezőt terhelő tájékoztatási kötelezettség és a hitelképesség-vizsgálat teljesítéséről. A Gárdos – Füredi – Mosonyi - Tomori Ügyvédi Iroda közleménye. Elérhető: <http://www.gfmt.hu/hir/dontes-a-hitelezot-terhelo-tajekoztatasi-koteleztseg-es-a-hitelkepesség-vizsgalat-teljesiteserol.php> (letöltve: 2016-09-01).

⁶¹ Ld. a C-377/14. sz. ügyben hozott ítéletet (Ernst Georg Radlinger, Helena Radlingerová c. Finway a.s.)

⁶² Az Európai Parlament és Tanács 2002/65/EK irányelve (2002. szeptember 23.) a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazásáról, valamint a 90/619/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK irányelv és a 98/27/EK irányelv módosításáról.

⁶³ 2002/65 irányelv, Bevezetés (2) bekezdés.

⁶⁴ 2002/65 irányelv, Bevezetés (3) bekezdés.

valamennyi pénzügyi szolgáltatásra kiterjed, többek között a hitelkártya, a befektetési alapok, a biztosítási és magán-nyugdíjpénztári programok fogyasztók részére távértékesítési csatornákon – telefonon, faxon és interneten – keresztül történő értékesítésére.⁶⁵ Az irányelv értelmében távollevők között kötött szerződésnek minősül, ha a Távollévők között kötöttnak minősül az a szerződés, amely „a szolgáltató és a fogyasztó között jön létre, szervezett távértékesítés vagy a szolgáltató által működtetett szolgáltatásnyújtó rendszer keretében, ahol a szolgáltató a szerződés céljából a szerződés megkötéséig (...) kizárólag távközlő eszközt vagy eszközöket használ.”⁶⁶ A *távközlő eszköz* lényege, hogy nincs szükség a szerződő felek egyidejű fizikai jelenlétére.

A *tájékoztatáshoz való joggal* kapcsolatban garanciális rendelkezés, hogy a távközlő eszközök használata nem vezethet a tájékoztatás indokolatlan korlátozásához. Így a fogyasztónak „a szerződés megkötése előtt meg kell kapnia mindazt az előzetes tájékoztatást, amely alapján megfelelően értékelni tudja a részére felajánlott pénzügyi szolgáltatást, és amely alapján körültekintően tud választani.” A szolgáltatónak továbbá minden esetben meg kell határoznia, hogy ajánlata mennyi ideig érvényes.⁶⁷ Az irányelv részletesen szabályozza a *szerződés megkötése előtti tájékoztatás* elemeit, a szolgáltató, a szolgáltatás, a szerződés, valamint a jogorvoslat vonatkozásában.⁶⁸ A szerződési feltételeket és az előbb említett adatokat a szolgáltató papíron vagy a fogyasztó rendelkezésére álló és számára hozzáférhető más tartós adathordozón biztosított tájékoztatás formájában közli a fogyasztóval azelőtt, hogy a fogyasztót bármilyen kötelezettség terhelné a szerződésből fakadóan.⁶⁹

A fogyasztók *biztonsághoz való jogának* érvényesülése érdekében védelmet kell nyújtani a nem kezdeményezett szolgáltatásokkal szemben.⁷⁰

A *jogorvoslathoz való jog* kapcsán az irányelv hangsúlyozza a megfelelő és hatékony panasz-, illetve jogorvoslati eljárások szükségességét,⁷¹ továbbá felhívja a tagállamokat, hogy segítsék elő a viták peren kívüli megoldását lehetővé tevő fórumok, eljárások kialakítását. A határon átnyúló viták rendezése kapcsán külön nevesíti a FIN-NET hálózatot.⁷²

2.5. Erőfölénnyel való visszaélés tilalma – EUMSZ 102. (korábbi EKSZ. 82.) cikk és végrehajtási rendelete

Az EUMSZ 102. cikke tiltja az erőfölénnyel való visszaélést (amennyiben az erőfölény a belső piac nagy részén fennáll és a visszaélés hatással van a tagállamok közötti kereskedelemre), az *erőfölény fogalmát* azonban nem határozza meg egzakt módon, csupán *példákat* sorol fel a visszaélés eseteire.⁷³ Az erőfölény fogalmát a Bíróság munkálta ki.

⁶⁵ Az irányelvről készült összefoglaló, elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV%3A132035> (letöltve: 2016-09-20).

⁶⁶ 2002/65 irányelv 2. cikk a) pont.

⁶⁷ 2002/65 irányelv, Bevezetés (21) bekezdés.

⁶⁸ 2002/65 irányelv 3. cikk (1) bekezdés.

⁶⁹ 2002/65 irányelv 5. cikk (1) bekezdés.

⁷⁰ 2002/65 irányelv, Bevezetés (25) bekezdés.

⁷¹ 2002/65 irányelv, Bevezetés (27) bekezdés.

⁷² 2002/65 irányelv, Bevezetés (28) bekezdés.

⁷³ Ezek szerint visszaélésnek minősül különösen:

- tisztességtelen beszerzési vagy eladási árak, illetve egyéb tisztességtelen üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett kikötése;
- a termelés, az értékesítés vagy a műszaki fejlesztés korlátozása a fogyasztók kárára;
- egyenértékű ügyletek esetén eltérő feltételek alkalmazása az üzletfelekkel szemben, ami által azok hátrányos versenyhelyzetbe kerülnek;

Eszerint erőfölény akkor áll fenn, ha a vállalkozás képes a hatékony versenyt megakadályozni az érintett piacon azáltal, hogy versenytársaitól, fogyasztóitól észrevehetően függetlenül tud viselkedni.⁷⁴ A magyar jogalkotó ezek figyelembevételével kodifikálta a Versenytörvényben⁷⁵ a gazdasági erőfölény fogalmát⁷⁶ és megállapíthatóságánál irányadó szempontokat.⁷⁷ A piaci részesedés mértéke alapvető szempont az erőfölény vizsgálata során; ezzel kapcsolatban a joggyakorlat általában 50% fölött állapítja meg az erőfölény fennforgását.⁷⁸ Fontos azonban, hogy a piacot nem statikusan kell szemlélni, tendenciaszerűen csökkenő részesedés mellett nincs értelme erőfölényről beszélni.⁷⁹

Ebben a körben fontos szabályokat tartalmaz még a *Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról*. A rendelet a korábbi, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet által megalkotott centralizált rendszert kívánja felváltani egy olyan megoldással, mely jobban megfelel az integrált piac és a Közösség bővítése által támasztott kihívásoknak. Ennek érdekében a rendelet a tagállami versenyhatóságoknak a korábbinál nagyobb szerepet kíván biztosítani, figyelemmel arra is, hogy a közösségi versenyjog lehetőleg egységes maradjon.⁸⁰

Minderre figyelemmel, illetve „az európai versenyhatóságok közötti információcsere megkönnyítése érdekében a rendelet egy olyan európai versenyjogi hálózat létrehozását kezdeményezi, amelyet a nemzeti versenyhatóságok és a Bizottság alkotnak.”⁸¹ Az európai versenyjog egységes, koherens alkalmazásának biztosítása érdekében automatikusan felfüggeszthető a nemzeti versenyhatóságok illetékessége, amennyiben a Bizottság saját eljárást indít. A nemzeti bíróságok felkérhetik a Bizottságot a birtokában levő információk átadására, valamint kikérhetik véleményét az EU versenyszabályainak alkalmazását érintő kérdésekben.⁸²

A rendelet értelmében a Bizottság az alábbi határozatokat hozhatja:

- *jogsértés megállapítására és megszüntetésére vonatkozó határozat*: amennyiben a Bizottság úgy ítéli meg, hogy megsértették az EUMSZ 101. vagy 102. cikkét, határozatot hozhat, amelyben felszólíthatja az érintett vállalkozásokat és vállalkozások

d) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.

⁷⁴ 27/76. sz. ügy. *United Brands Company és United Brands Continental BV kontra Európai Közösségek Bizottsága*. A fogalom meghatározása során alapvető jelentőségű az érintett piac kategóriája, melynek kritériumait a Bíróság ugyanezen ítéletben részletesen kifejtette.

⁷⁵ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról (a továbbiakban: Versenytörvény vagy Tpv.).

⁷⁶ Ld. Tpv. 22.§ (1) bek.: Gazdasági erőfölényben van az érintett piacon (14. §), aki gazdasági tevékenységét a piac többi résztvevőjétől nagymértékben függetlenül folytathatja, anélkül, hogy piaci magatartásának meghatározásakor érdemben tekintettel kellene lennie versenytársainak, szállítóinak és üzletfeleinek vele kapcsolatos piaci magatartására.

⁷⁷ Tpv. 22.§ (2) bek.: A gazdasági erőfölény megítéléséhez vizsgálni kell különösen

a) azt, hogy az érintett piacra való belépés és az onnan történő kilépés milyen költségekkel és kockázattal jár, illetve, hogy milyen műszaki, gazdasági vagy jogi feltételek megvalósítását igényli;

b) a vállalkozás, illetve vállalkozáscsoport [15. § (2) bekezdés] vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét, illetve annak alakulását;

c) az érintett piac szerkezetét, a piaci részesedések arányát, a piac résztvevőinek magatartását, valamint a vállalkozásnak, illetve vállalkozáscsoportnak a piac alakulására gyakorolt gazdasági befolyását.

⁷⁸ Ld. pl. Vj. 69/2002. Balatoni Hajózási Rt. ügyében hozott határozat, 20-22. pont.

⁷⁹ Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): *Versenyszabályok*. Kiadja: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, 2010. 159-160. o.

⁸⁰ 1/2003/EK rendelet preambulum, (1)-(4), illetve (6) bek.

⁸¹ http://europa.eu/legislation_summaries/competition/firms/126092_hu.htm (letöltve: 2014-01-04).

⁸² uo.

társulásait, hogy szüntessék be a jogsértést, illetve megállapíthatja, hogy a jogsértő magatartást már befejezték;

- *ideiglenes intézkedéseket elrendelő határozat*: indokolt, sürgős esetben a Bizottság saját kezdeményezésére, első látásra megállapított jogsértés alapján ideiglenes intézkedést rendelhet el;
- *kötelezettségvállalások kötelezővé tételéről szóló határozat*: ha a Bizottság olyan határozatot szándékozik elfogadni, amely a jogsértés befejezését írja elő, és az érintett vállalkozások olyan kötelezettségvállalásokat ajánlanak fel, hogy a Bizottság által kifejezett elvárásoknak eleget tesznek, a Bizottság ezeket a kötelezettségvállalásokat a vállalkozások számára kötelezővé teheti határozott időre. A Bizottság az eljárást újraindíthatja, amennyiben az esettel kapcsolatos tényekben változás történt, a vállalkozások kötelezettségvállalásaikkal ellentétesen cselekszenek, vagy a határozat alapját hiányos, pontatlan vagy félrevezető információk képezték;
- *az EUMSZ 101. és 102. cikke alkalmazhatatlanságának megállapítását kimondó határozat*: ha az EU közérdeke azt kívánja, a Bizottság az általa ismert tények alapján megállapíthatja, hogy a 101. cikk nem alkalmazható egy adott megállapodásra, vállalkozások társulásainak döntésére vagy összehangolt magatartásra akár azért, mert a Szerződés 101. cikkének (1) bekezdésében foglalt feltételek nem teljesülnek, akár azért, mert a Szerződés 101. cikkének (3) bekezdése szerinti eltérés feltételei teljesülnek. Hasonlóan járhat el a 102. cikk értelmében véve erőfölénnyel összefüggő esetekben is.

Az EUMSZ gazdasági erőfölénnyel kapcsolatos rendelkezéseinek *implementálását* a Tpv. valósította meg. Emellett a Versenytörvény számos esetben közvetlenül is visszautal az EUMSZ rendelkezéseire.

Ami a *jogalkalmazást* illeti, gazdasági erőfölénnyel való *visszaélés megállapítására a pénzügyintézetekkel szemben* is számos alkalommal került sor. Fogyasztóvédelmi szempontból is figyelemre méltó a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) tevékenysége. A Versenyhivatal egyik döntésében⁸³ az alábbi tényállás mellett is megvalósultnak látta az erőfölénnyel való visszaélést:

Az eljárás alá vont bank *egyoldalú szerződésmódosítással* a szabad felhasználású és a lakáscélú jelzáloghitelek egyes termékei esetében az elő- és végtörlesztési díjat 35.000. Ft-ról 60.000. Ft-ra emelte. A GVH szerint a banknak az *ügyfelek számára hátrányos, többletköltséget okozó megemelt elő- és végtörlesztési díjak* miatt nem kellett tartania attól, hogy az ügyfél felmondja a szerződést, mivel a fogyasztó számára inkább kézenfekvő egy emelt díj kényszerű elfogadása, mint a szerződés felmondásával és kiváltásával járó anyagi (egyebek közt hitelbírálati díj, értékbecslői és közjegyzői díj, folyósítási jutalék) terhek és ügyintézési procedúra vállalása, mintsem annak kockáztatása, hogy a bank végrehajtást kezdeményezzen ellene. Másrészt a vizsgált esetben a *fogyasztó* az idő rövidege miatt (15 napos hirdetményi értesítési határidő) *sincs valós döntési helyzetben*. A fogyasztók ugyanis az egyoldalú szerződésmódosításból fakadó változások közzétételi módja miatt vagy nem is szereznek válaszlépésre alkalmas időben tudomást a változásról, vagy ha igen, akkor sem képesek hatékonyan lépni a piac sajátosságai (magas váltási költségek, adminisztratív korlátok) miatt. „Mindezek következtében a már leszerződött ügyfelek esetében, az egyoldalú módosítási kikötést tartalmazó szerződés eredményeként *olyan piaci helyzet jön létre, amelynek következtében a Raiffeisen Bank a szerződő felek viszonylatában képes számára kedvezőbb feltételeket érvényesíteni.*”

⁸³ Vj-63/2008/010.

Továbbá, a Tpv. 21.§ a) pontja az erőfölénnyel történő visszaélés egyik eseteként nevesíti az üzleti kapcsolatokban - ideértve az általános szerződési feltételek alkalmazásának esetét is - tisztességtelen vételi vagy eladási árak megállapítását, vagy más módon indokolatlan előny kikötését, vagy hátrányos feltételek elfogadásának kikényszerítését.

A vizsgálat következtében az eljárás alá vont pénzüintézet élt a Tpv. által biztosított kötelezettségvállalás intézményével és vállalta, hogy az ügyfelei csökkentett mértékű díj megfizetése mellett teljesíthetnek részleges előtörlesztést 60 napos időszak felajánlásával. A teljes vagy részleges előtörlesztési díjak ügyfelek részére történő hátrányos változtatása esetén az irányadó 15 napos hirdetményi határidőt 90 napra emeli. A bank ezzel egyidejűleg kérte, hogy a Tpv. 75. §-a alapján a versenytanács végzéssel – az eljárás egyidejű megszüntetésével és az esetleges jogsértés megállapításának mellőzésével – a fenti tartalommal tegye lehetővé a Raiffeisen Bank számára a vállalás teljesítését.⁸⁴

A GVH álláspontja szerint a kötelezettségvállalások révén a már megtörtént események jelentős részben a fogyasztók és részben a verseny szempontjából kedvezően korrigálásra kerülnek, így az eljárást megszüntette és döntött a vállalások teljesülésének ellenőrzése érdekében utóvizsgálat indításáról.

2.6. Betétesek védelme – Az Európai Parlament és Tanács 94/19/EK irányelve (1994. május 30.) a betétbiztosítási rendszerekről⁸⁵

A közösségi jogalkotót – többek között - a bankrendszer stabilitásának és a betétesek védelmének növelése indította arra, hogy a betétvédelem minimálisan harmonizált szintjére vonatkozó kötelező normákat alkosson. Az irányelv előzménye egy 1986-os ajánlás (1986. december 22-i 87/63/EGK ajánlás) volt, mely azonban nem teljesen érte el a kívánt eredményt.⁸⁶

Az irányelv alapvetően megköveteli minden hitelintézettől, hogy csatlakozzon egy betétbiztosítási rendszerhez, továbbá valamennyi tagállam számára előírja, hogy területén egy vagy több betétbiztosítási rendszert vezessen be és ismerjen el hivatalosan. Bizonyos feltételek teljesülése esetén azonban, ha legalább azonos mértékben szavatolják a betétesek védelmét, a tagállam mentesítheti a hitelintézetet a biztosítási rendszerhez való csatlakozás kötelezettsége alól, amennyiben az adott hitelintézet már tagja egy olyan rendszernek, amely védi a hozzá tartozó hitelintézeteket. Az irányelv meghatározza a követendő eljárást, amennyiben a hitelintézet nem teljesíti a rá a betétbiztosítási rendszer tagjaként vonatkozó kötelezettségeket; ilyen esetben az illetékes hatóságok meghozzák mindazokat a megfelelő intézkedéseket, ideértve a hitelintézet engedélyének visszavonását is, amelyek biztosítják, hogy a hitelintézet teljesítse kötelezettségeit.

Alapvető fontosságú, hogy valamely tagállamban létesített és hivatalosan elismert betétbiztosítási rendszerek védelmet nyújtanak a hitelintézetek más tagállamokban létesített fióktelepeinek betétesei számára. A Közösségen kívüli székhellyel rendelkező hitelintézet által létrehozott fióktelepeknek az ezen irányelvben előírtakkal egyenértékű védelemmel (és információkkal) kell rendelkezniük. Amennyiben nem rendelkeznek ezzel, a fogadó tagállamok előírhatják, hogy csatlakozzanak a területükön működő betétbiztosítási

⁸⁴ A Tpv. 75. § (1) bekezdése szerint, ha a hivatalból indult versenyfelügyeleti eljárásban vizsgált magatartás tekintetében az ügyfél kötelezettséget vállal arra, hogy magatartását meghatározott módon összhangba hozza e törvény rendelkezéseivel, és a közérdek hatékony védelme e módon biztosítható, az eljáró versenytanács végzéssel – az eljárás egyidejű megszüntetésével – kötelezővé teheti a vállalás teljesítését, anélkül, hogy a végzésben a törvénysértés megvalósulását, vagy annak hiányát megállapítaná.

⁸⁵ HL L 135, 31.5.1994, 5. o.

⁸⁶ 94/19/EK irányelv Preambuluma

rendszerekhez. E fióktelepeknek minden olyan tájékoztatást meg kell adniuk tényleges és potenciális betéteseiknek, amely a betétek védelmét szolgáló biztosítással kapcsolatos.⁸⁷

Kulcskérdés, hogy a betétek milyen összeghatárig biztosítottak. Az irányelv 1994. május 30-án történt elfogadásakor minimálisan 20.000 euróban (illetve az eredeti szöveg ECU-ban)⁸⁸ határozta meg a *betétbiztosítás kártalanítási értékhatárát* személyenként és hitelintézetenként. A válság következtében azonban szükségessé vált a bizalom megerősítése, így a minimális fedezeti szintet először 50.000,- euróra, majd 100.000,- euróra emelték.⁸⁹

A betétbiztosítás hazai szabályai (ld. Hpt. X. fejezet) lényegében harmonizálnak az irányelvben foglaltakkal.

2.7. Fogyasztóvédelmi szervezetek határon átnyúló együttműködése – az Európai Parlament és Tanács 2006/2004 rendelete (2004. október 27.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok alkalmazásáért felelős nemzeti hatóságok⁹⁰

A rendelet megalkotásának elsődleges indoka, hogy a *határokon átnyúló végrehajtás nehézségei* megingatják a fogyasztók bizalmát a határokon átnyúló ügyletek iránt. A rendelet ezért megköveteli, hogy minden tagállam jelöljön ki felelős hatóságokat és egy összekötő hivatalt (ezek együttesen: fogyasztóvédelmi együttműködési *hálózat*). A rendelet kulcseleme a tagállami hatóságok közötti kölcsönös jogsegély és annak különböző típusai, feltételei (II, III. fejezet). Előremutató eleme a direktívának, hogy a különböző fogyasztóvédelmi szervezetek bevonását is szorgalmazza a hatóságok közötti együttműködésbe.⁹¹ A rendelet a tagállamok két évente jelentést nyújtanak be a Bizottságnak e rendelet alkalmazásáról,⁹² a Bizottság pedig a tagállamok jelentései alapján jelentést nyújt be az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak.⁹³

A 2014. évi jelentés⁹⁴ a rendelet által létrehozott rendszer működésével kapcsolatban tartalmaz figyelemreméltó megállapításokat. Általánosságban megállapítja, hogy a rendelet révén „hatékony eszköz jött létre a fogyasztók kollektív érdekeinek az egész EU-ban történő védelmére,” valamint rögzíti, hogy annak végrehajtása „jelentős előnyöket hozott az uniós fogyasztóknak, ami a végrehajtási kapacitások egész Európában történő megerősítésének köszönhető.” További pozitívum a jelentés szerint, hogy egységesebbé vált az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályok alkalmazása, ezáltal pedig javult az egységes piac működése a fogyasztók és a vállalkozók számára.

⁸⁷ Az irányelvhez készült összefoglaló, ld. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=URISERV:l24012b&from=HU> (letöltve: 2016-09-01).

⁸⁸ 94/19/EK 7. cikk (1) bekezdés. A (2) bekezdés türelmi időt is bevezetett, így 1999. december 31-ig azok a tagállamok, amelyekben ezen irányelv elfogadásának időpontjában a betétek nincsenek 20000 ECU értékig biztosítva, megtarthatják a saját biztosítási rendszereikben megállapított maximális összeget, feltéve, hogy az legalább 15000 ECU.

⁸⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/14/EK irányelve (2009. március 11.) a betétbiztosítási rendszerekről szóló 94/19/EK irányelvnek a fedezeti szint és a kifizetési határidő tekintetében történő módosításáról (HL L 68., 2009.3.13.)

⁹⁰ HL L 364., 2004.12.9., 1. o.

⁹¹ 2006/2004/EK rendelet Preambulum (14) bekezdés.

⁹² 2006/2004/EK rendelet 21. cikk (2) bekezdés.

⁹³ 2006/2004/EK rendelet 21. cikk (4) bekezdés.

⁹⁴ A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a fogyasztóvédelmi jogszabályok alkalmazásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről szóló, 2004. október 27-i 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a fogyasztóvédelmi együttműködésről szóló rendelet) alkalmazásáról. Brüsszel, 2014.7.1. COM(2014) 439 final. Elérhető: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/HU/1-2014-439-HU-F1-1.PDF> (letöltve: 2016-09-03).

A *nehézségekről* szólva a jelentés az alábbi területeken látja a legfőbb problémákat:

- a tapasztalatok szerint „a létező koordinációs keretrendszer túl tág, hiányzik belőle egy jól meghatározott és átlátható koordinációs eljárás, nem egyértelműek az érdekelt felek szerepei és feladatai, sem az intézkedés elmaradásának következményei”;
- összetett és eltérő tagállami intézményi keretrendszerek: a különböző tagállamok különböző módszereket alkalmaznak a fogyasztóvédelmi együttműködésről szóló rendelet nemzeti végrehajtására: az ágazat-specifikus feladatokat egy vagy több hatóságra összpontosítják, vagy több hatóság között elosztják, illetve a szövetségi államokban regionális hatóságok között is feloszthatják;
- nem minden tagállam él gyakran a fogyasztóvédelmi együttműködés lehetőségével.

A jelentések nyomán a rendelet több ízben is módosult,⁹⁵ majd 2016-ban a Bizottság a rendelet korszerűsített változatára tett javaslatot, mely a fogyasztóvédelmi együttműködési hálózat végrehajtási együttműködési tevékenysége során 2007 óta szerzett tapasztalatain alapul.⁹⁶ A javaslat *orvosolni kívánja a jelenlegi rendelet azon hiányosságát, hogy annak hatálya számos szektorra, így a pénzügyi szolgáltatásokra sem terjed ki.*⁹⁷

A rendelet *implementálása* több hazai jogalkotási terméken keresztül valósult meg:

- egyrészt a Tpv-t-nek „A Gazdasági Versenyhivatal eljárása a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazása során” címet viselő XVII. fejezete,
- másrészt a 2006/2004/EK rendelet végrehajtásához szükséges egyes intézkedésekről szóló 2083/2006. (IV. 18.) Korm. határozat.

Kritikaként megjegyzem, hogy a fenti kormányhatározat erősen aktualizálásra szorul. Szemléletesen példázza ezt, hogy a hatályos szöveg *összekötő hivatalként a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság jogelődjét, a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget* jelöli meg,⁹⁸ az egyéb hatáskörrel rendelkező hatóságként pedig olyan, ma már nem létező szervekről szól, mint a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, az Országos Rádió és Televízió Testület vagy a Nemzeti Hírközlési Hatóság.⁹⁹

2.8. *Értékpapír-kibocsátók kötelezettségei – Prospektus irányelv*

Az Európai Parlament és a Tanács 2003/71/EK irányelve (2003. november 4.) az értékpapírok nyilvános kibocsátásakor vagy piaci bevezetésekor közzéteendő tájékoztatóról és a 2001/34/EK irányelv módosításáról¹⁰⁰ a preambulumban utal rá, hogy 2000. július 17-én a Tanács (helyesebben az ECOFIN) létrehozta a *bölcsek bizottságát* az európai értékpapírpiacok szabályozására. Első jelentésében a bizottság hangsúlyozta az értékpapírokra vonatkozó *nyilvános ajánlattétel egységes meghatározásának* hiányát, „aminek eredményeként egy adott művelet néhány tagállamban zártkörű kihelyezésnek minősül, míg másokban nem; a jelenlegi rendszer visszatartja a cégeket attól, hogy az egész Közösségből tőkét vonjanak be, és ezáltal a nagy, likvid és integrált pénzpiachoz valóságosan

⁹⁵ A módosító aktusokat ld. itt: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:02004R2006-20130708> (letöltve: 2016-09-03).

⁹⁶ Brüsszel, 2016.5.25. COM(2016) 283 final 2016/0148 (COD). Elérhető: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/HU/1-2016-283-HU-F1-1.PDF> (letöltve: 2016-09-03)

⁹⁷ Javaslat 2016., 4. o. 1.2. pont.

⁹⁸ 2083/2006. (IV. 18.) Korm. határozat 1. pont.

⁹⁹ 2083/2006. (IV. 18.) Korm. határozat Melléklete.

¹⁰⁰ HL L 345 , 31.12.2003., 64-89. o.

hozzáférjenek.”¹⁰¹ 2001. február 15-i végső jelentésében a bizottság új jogalkotási technikaként egy *négyszintű rendszert* javasolt. Az irányelv¹⁰² és a szakirodalom¹⁰³ alapján a rendszer főbb elemeit az alábbi táblázatban szemléltem:

Táblázat: A Lámfalussy-jelentésben javasolt jogalkotási mechanizmus
<p>1. szint: szabályozási alapelvek rendeletek, irányelvek</p>
<p>2. szint: az 1. szintű alapelvek végrehajtási szabályai A végrehajtási szabályok kialakításában az alábbi szervek vesznek részt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tagállami szabályozó szervek - Európai Bizottság - Európai Értékpapír Bizottság (ESC) – jogalkotási joggal - Európai Értékpapír-szabályozók Bizottsága (ESRC) – tanácsadói joggal <p>A végrehajtási szabályok kidolgozásának folyamata:</p> <p style="text-align: center;">Bizottság (1. szintű döntés) → ESRC (részletek kidolgozása, konzultációk) → Bizottság (javaslat) → ESC (szavazás)</p>
<p>3. szint: együttműködés az 1. és a 2. szintű szabályok átvételének, végrehajtásának ellenőrzésére</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cél a tagállami alkalmazás figyelemmel kísérése - ESRC szerepe a 3. szinten: útmutatások, értelmező ajánlások, standardok kidolgozása, tagállami gyakorlatok összevetése, ellenőrzés
<p>4. szint: kikényszerítés Az Európai Bizottság jogi lépéseket tehet a közösségi jogot megsértő tagállammal szemben</p>

A Prospektus irányelv és végrehajtási intézkedéseinek *célja*, hogy biztosítsák a befektetők védelmét és a piac hatékonyságát, összhangban a vonatkozó nemzetközi fórumok által elfogadott magas szintű szabályozási standardokkal. A Preambulum kiemeli, hogy „helyénvaló figyelembe venni a befektetők különféle kategóriái védelmének eltérő követelményeit és szakértelmük szintjét.” Ennek megfelelően a tájékoztatóban előírt közzététel nem kötelező a képesített befektetőkre korlátozott ajánlatok esetében (kivéve a nyilvános újraértékesítést vagy a szabályozott piacra történő bevezetés révén a nyilvános kereskedést, ilyen esetekben a tájékoztatót közzé kell tenni).¹⁰⁴

A befektetési kockázat mérséklésének egyik fontos eszköze a *megfelelő tájékoztatás*, ezért lehetővé kell tenni a kockázatok tájékozott felmérését, és ezáltal azt, hogy a befektetők befektetési döntéseiket a tények teljes körű ismeretében hozhassák meg. Az információkat könnyen elemezhető és érthető formában kell biztosítani és azoknak a kibocsátó pénzügyi körülményeit és az értékpapírokhoz fűződő jogokat illetően elegendőnek és a lehető legtárgyilagosabbnak kell lenniük. A *tájékoztató tartalmára* vonatkozó részletes előírásokat az 5. cikk tartalmazza, a Preambulum általánosságban csak azt rögzíti, hogy a tájékoztatónak tartalmaznia kell a kibocsátó, az esetleges kezesek és az értékpapírok alapvető jellemzőit és az azokhoz kapcsolódó kockázatokat. Az ilyen információk egyszerű hozzáférhetősége

¹⁰¹ Prospektus irányelv, Preambulum (5).

¹⁰² Prospektus irányelv, Preambulum (6).

¹⁰³ Lámfalussy: Gondolatok (2002); Marján Attila: Az EU pénzügyi szolgáltatási szabályozásának jövője. Európai Tükör, 2005/10. 26-47. o.; Nagy Ágnes – Pete István: A Lámfalussy-jelentés és az európai pénzügyi szolgáltatások. Közgazdász Fórum, 2007/6. 29-38. o.

¹⁰⁴ Prospektus irányelv, Preambulum (16).

érdekében az összefoglalót¹⁰⁵ *köznapis szóhasználattal* kell megírni, és az általában ne haladja meg a 2500 szót azon a nyelven, amelyen a tájékoztató eredetileg készült.¹⁰⁶ Garanciális szabály, hogy a tájékoztatót addig nem lehet közzétenni, amíg azt a székhely szerinti tagállam illetékes hatósága jóvá nem hagyta.¹⁰⁷ Ugyanakkor, a szakirodalomban *egységes útlevelel elveként* aposztrofált rendelkezés¹⁰⁸ értelmében, a székhely szerinti tagállam által jóváhagyott tájékoztató és annak minden kiegészítő jegyzéke bármely számú fogadó tagállamban történő nyilvános kibocsátásra vagy szabályozott piacra történő bevezetésre érvényes, feltéve hogy valamennyi fogadó tagállam illetékes hatóságának értesítésére megfelelően sor került.¹⁰⁹

A kisbefektetők érdekeinek védelme egyéb helyeken is tetten érhető a direktívában, például:

- a közzétételi kötelezettség az egyes kisbefektetők számára is hasznos ismereteket közvetít. Az értelmezést megkönnyítendő, a prospektusok tartalmát az irányelv 5. cikkében lévő szabályoknak megfelelően kell elkészíteni, azaz az információkat könnyen elemezhető és érthető formában kell bemutatni;
- a weblapok használatának előmozdítása a kisbefektetői érdekeknek megfelelően szintén az egyszerű hozzáférhetőséget szolgálja;
- az irányelv megkülönbözteti a kis értékű részvény- és hitelpiacot a nagybani hitelpiacról.¹¹⁰

Ami a *kritikát* illeti, Moloney¹¹¹ nyomán Halász Vendel és Kecskés András kisbefektetői (azaz tulajdonképpen *fogyasztóvédelmi*) *problémákra* koncentrálnak rámutatnak, hogy a kisbefektetők „hajlamosak lehetnek azt feltételezni a kibocsátási tájékoztatók előnyeinek túlzott hangsúlyozásából kifolyólag, hogy éppen olyan hozamot tudnak elérni, mint a professzionális, szofisztikált befektetők. Gyakran nem világos számukra a releváns tranzakciós költség, és a megfelelő értékpapír-portfólió kialakításához kapcsolódó diverzifikáció költsége sem.”¹¹²

A Prospektus irányelv *implementálását* alapvetően A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.), illetve a 39/2015. (XII. 28.) NGM rendelet a nyilvánosan forgalomba hozott értékpapírokkal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség részletes szabályairól szóló 24/2008. (VIII. 15.) PM rendelet módosításáról valósította meg, mely utóbbi NGM rendelet beépült az eredeti PM rendelet szövegébe.

2.9. Befektetővédelem a Transzparencia irányelvben

Az Európai Parlament és Tanács 2004/109/EK irányelve (2004. december 15.) a szabályozott piacra bevezetett értékpapírok kibocsátóival kapcsolatos információkra vonatkozó átláthatósági követelmények harmonizációjáról és a 2001/34/EK irányelv módosításáról¹¹³ *célja* valamely uniós országban működő szabályozott piacra bevezetett

¹⁰⁵ Az összefoglaló formáját, tartalmát az irányelv I. Melléklete tartalmazza.

¹⁰⁶ Prospektus irányelv, Preambulum (21).

¹⁰⁷ Prospektus irányelv, 13. cikk (1).

¹⁰⁸ Ld. Lengyel Judit – Réz Éva – Szép Olivér: A tőkepiacok szabályozásának aktuális kérdései, 6. o. Elérhető: https://www.bet.hu/data/cms166811/DKE_07_M_E_Lengyel_Rez_Szep.pdf (letöltve: 2016-07-30).

¹⁰⁹ Prospektus irányelv, 17. cikk (1).

¹¹⁰ Halász Vendel – Kecskés András: A prospektusfelelősségről, 71. o. In: Szabó István (szerk.): II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia (Pécs, 2013. május 15-17.). Konferenciakötet. Kiadja a Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, Pécs, 2014. 67-86. o.

¹¹¹ Moloney, Niamh: EC Securities Regulation. Oxford University Press, Oxford, 2008. 116-118. o.

¹¹² Halász–Kecskés (2014), 71. o.

¹¹³ HL L 390/38, 2004.12.31.

értékpapírok kibocsátóiról szóló, befektetők részére nyújtott tájékoztatás javítása. Ennek érdekében időszakos és folyamatos közzétételi kötelezettséget határozott meg a kibocsátók részére. 2013-ban az irányelvet a 2013/50/EU direktíva¹¹⁴ módosította annak érdekében, hogy a kis és közepes kibocsátókra nehezedő adminisztratív terheket csökkentse, így például megszüntette az időközi nyilatkozat és a negyedéves pénzügyi beszámoló közzétételére vonatkozó kötelezettséget.¹¹⁵ A módosítás továbbá az átláthatósági rendszer hatékonyságának javítására is irányult, különös tekintettel a vállalati tulajdonosi szerkezet közzétételére.¹¹⁶

A szakirodalomban néhányan *kritikus megjegyzésekkel* is illetik az irányelvet. Kecskés András például azt rója fel, hogy a direktíva „gyenge keretszabálynak” tekinthető, mivel „utat enged a semmit mondó információk nyilvánosságra hozatalának és a társaságok által rugalmasan értelmezhető előírásoknak.”¹¹⁷

Implementálását alapvetően a Tpt. valósította meg.

2.10. MiFID (más néven ISD2) irányelv a pénzügyi eszközök piacairól - Markets in Financial Instruments Directive

Az Európai Parlament és a Tanács 2004/39/EK irányelve (2004. április 21.) a pénzügyi eszközök piacairól, a 85/611/EGK és a 93/6/EGK tanácsi irányelv, és a 2000/12/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 93/22/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről¹¹⁸ célja az értékpapírpiacok közösségi szabályozásának javítása a befektetők védelme, az engedélyezett közvetítők tevékenységére vonatkozó harmonizált követelmények meghatározása, valamint a pénzügyi piacok tisztességességének, átláthatóságának, hatékonyságának és integrációjának előmozdítása révén.¹¹⁹

A direktíva fogyasztóvédelmi (befektetővédelmi)¹²⁰ rendszere alapvetően a következő pilléreken nyugszik:

¹¹⁴ Az Európai Parlament és Tanács 2013/50/EU irányelve (2013. október 22.) a szabályozott piacra bevezetett értékpapírok kibocsátóival kapcsolatos információkra vonatkozó átláthatósági követelmények harmonizációjáról szóló 2004/109/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, az értékpapírok nyilvános kibocsátásakor vagy piaci bevezetésekor közzeendő tájékoztatóról szóló 2003/71/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, valamint a 2004/109/EK irányelv egyes rendelkezéseinek végrehajtására irányadó részletes szabályok megállapításáról szóló 2007/14/EK bizottsági irányelv módosításáról. HL L 294, 2013. 2013. november 6, 13. o.

¹¹⁵ A 2013/50/EU irányelv Preambulumának (4) bekezdése azzal indokolja az időközi vezetőségi beszámolók vagy negyedéves pénzügyi beszámolók közzétételének kötelezettségének eltörlését, hogy azok jelentős terhet rónak számos olyan kis- és közepeméretű kibocsátóra, amelyek értékpapírjait bevezették szabályozott piacokra, ugyanakkor a közzétételre nincs szükség a befektetők védelme érdekében. „Ezek a kötelezettségek a rövid távú teljesítményt ösztönzik, a hosszú távú befektetéseket ellenben visszafogják. A fenntartható értékteremtés és a hosszú távú befektetési stratégia elősegítése érdekében lényeges a kibocsátókra nehezedő rövid távú nyomás csökkentése, valamint a befektetők ösztönzése arra, hogy hosszabb távon gondolkozzanak. Ezért meg kell szüntetni az időközi vezetőségi beszámolók közzétételének követelményét.”

¹¹⁶ Az irányelvről készült összefoglaló. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=URISERV:l22022&from=HU> (letöltve: 2016-09-06).

¹¹⁷ Kecskés András: A felelős társaságirányítás fejlődési tendenciái – Szabályozási koncepciók Európában és az Egyesült Államokban. PhD Értekezés. Pécs, 2010. 13. o.

¹¹⁸ HL L 145., 2004.4.30.

¹¹⁹ Az uniós jogszabályok összefoglalói. Elérhető: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_general_framework/124036e_hu.htm (letöltve: 2014-01-14).

¹²⁰ Maga az irányelv mindkét kifejezést használja, olykor egy mondaton belül is, ld pl. MiFID (61): Az *ügyfelek* védelme érdekében és a *fogyasztók* azon jogának sérelme nélkül, hogy ügyeiket bíróság elé vigyék, szükséges, hogy a tagállamok támogassák azon állami vagy magántestületek létrehozását, amelyek célja a jogviták bíróságon kívüli rendezése, a határokon átnyúló jogviták rendezésében való együttműködés, figyelembe véve a fogyasztói jogviták bíróságon kívüli rendezéséért felelős testületekre alkalmazandó elvekről szóló, 1998. március 30-i 98/257/EK bizottsági ajánlást.

- széleskörű tájékoztatási kötelezettség;¹²¹
- befektető legjobb érdeke szerinti eljárás.

A befektető érdekének feltérképezéséhez a befektetési vállalkozásnak kellő mértékű információt kell gyűjtenie a befektető céljai, tapasztalat és pénzügyi helyzete vonatkozásában, hogy a kiválasztott termékek és szolgáltatások egyedileg megfelelőek és alkalmasak legyenek a befektetők, mint fogyasztók számára.¹²² Ez az információgyűjtés gyakorlati tapasztalataim szerint általában MiFID kérdőív kitöltésével történik.¹²³

Megjegyzem, hogy az *irányelv nem következetesen használja a fogyasztó, ügyfél fogalmakat*. A fogyasztó fogalmát nem definiálja, ellenben a fogalom meghatározások alatt *megkülönbözteti az „ügyfél,” a „szakmai ügyfél” és a „lakossági ügyfél” kategóriákat*, mely utóbbi közel áll az általánosan elfogadott fogyasztó fogalomhoz. Ezek szerint ügyfélnek minősül bármely természetes vagy jogi személy, akinek vagy amelynek a befektetési vállalkozás befektetési és/vagy kiegészítő szolgáltatást nyújt, ehhez képest lakossági ügyfél a nem szakmai ügyfél. Szakmai ügyfél az, aki megfelel az irányelv II. mellékletében meghatározott kritériumoknak.¹²⁴ A II. melléklet szerint általánosságban szakmai ügyfél az az ügyfél, aki rendelkezik a saját befektetési döntései meghozatalához és az ezzel járó kockázatok megfelelő felméréséhez szükséges tapasztalattal, ismeretekkel és szakértelemmel. Ezek megállapíthatóságához az szükséges, hogy az ügyfél megfeleljen valamely nevesített ügyfél-kategória követelményeinek.

A MiFID irányelv hazai implementációját a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény (továbbiakban: Bszt.) valósította meg. Mint arra Hajnal Zsolt¹²⁵ rámutat, több kihívás is jelentkezett az új jogszabályi rendelkezések alkalmazásával összefüggésben, úgy mint:

- a legjobb végrehajtás követelményének az érvényesítése
- a tájékoztatáshoz való jog, mint fogyasztói alapjog.

¹²¹ Ld. elsősorban a MiFID 19. cikk (3) bekezdését: Az ügyfeleknek vagy potenciális ügyfeleknek megfelelő átfogó tájékoztatást kell biztosítani a következőkről:

- a befektetési vállalkozás és annak szolgáltatásai,
- a pénzügyi eszközök és javasolt befektetési stratégiák; ennek magában kell foglalnia megfelelő iránymutatást, illetve figyelemztetést az ilyen eszközökbe történő befektetésekkel vagy egyes befektetési stratégiákkal kapcsolatos kockázatokról,
- a teljesítés helyszínei, és
- költségek és kapcsolódó díjak

olyan módon, hogy az ügyfelek ésszerűen képesek legyenek megérteni a felkínált befektetési szolgáltatás, illetve az adott pénzügyi eszköz fajtájának természetét és kockázatait, és ennek következtében tájékozottan tudják meghozni befektetési döntéseiket. Az ilyen tájékoztatás egységesített formátumban is biztosítható.

¹²² Hajnal Zsolt: A pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályok aktuális változásai az Európai Unió jogalkotási folyamatainak tükrében. Debreceni Jogi Műhely online folyóirat, Elérhető: http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2009/a_penzugyi_fogyasztovedelmi_szabalyok_aktualis_valtozasai_az_europai_unio_jogalkotasi_folyamatainak_tukreben/#_edn24 (letöltve: 2016-09-18).

¹²³ Egy véletlenszerűen kiválasztott szolgáltató MiFID tesztje: https://www.erstemarket.hu/apps/modules/mifid_retail (letöltve: 2016-09-18).

¹²⁴ MiFID 4. cikk (1) bek. (10)-(12) pontjai.

¹²⁵ Hajnal (2009).

2.11. A biztosításra vonatkozó közösségi szabályozásról

A) Előzmények

A közösségi szabályozás ezen a területen is viszonylag későn kezdett kialakulni. Komoly problémát jelentett, hogy a tagállamokban két eltérő felügyeleti filozófia érvényesült:

- egyes tagállamok (pl. Hollandia, Nagy-Britannia) a biztosítók pénzügyi stabilitásának megőrzésére helyezték a hangsúlyt (ún. szolvencia kontroll),
- míg mások a kereskedelmi tevékenység alaposabb kontrolljára fókuszáltak.¹²⁶

Az uniós szabályozás ezért több lépésen (a szakirodalomban találkozhatunk az irányelvek generációi megnevezéssel) keresztül, fokozatosan alakult ki. A szabályozási tárgykörök szerint a fejlődés menetét a következő táblázatban foglaltam össze. Ezt követően a közvetlen biztosítási tevékenységre vonatkozó rendelkezések fejlődését tekintem át.

1. Viszontbiztosítási tevékenységre vonatkozóan	2. Közvetlen biztosítási tevékenységre vonatkozóan	3. Biztosítás-közvetítők tevékenységére vonatkozóan	4. Gépjármű-biztosításokra vonatkozóan ¹²⁸	5. Közvetlen biztosítási tevékenységhez kapcsolódó egyéb szabályok
- 64/225/EGK - 2009/138/EK (Szolvencia II.)	<i>Nem-életbiztosítás</i> - 73/239/EGK - 88/357/EGK - 92/49/EGK <i>Életbiztosítás</i> - 79/267/EGK - 90/619/EGK - 92/96/EGK - 2002/83/EK	- 77/92/EGK - 2002/92/EK	- 72/166/EGK - 84/5/EGK - 90/232/EGK - 2000/26/EK - 2005/14/EK	számvetési szabályok, tervezetek a biztosítók vég- és felszámolásáról, nyugdíjalapokról

B) Az életbiztosítási és nem-életbiztosítási irányelvek generációi

A táblázatban jól látható, hogy mindvégig külön direktíva vonatkozott az életbiztosításokra és a nem-életbiztosításokra. Az I. generációs irányelvek¹²⁹ a letelepedés szabadságának biztosítására koncentráltak és főként a biztosítók működési feltételeit igyekeztek harmonizálni, valamint a felügyeletet együttműködését szabályozták.

¹²⁶ Kovács Zsolt: Rövid áttekintés az Európai Unió biztosítási irányelveiről. Magyar Jog, 1994/12. 758-765. o.

¹²⁷ Saját készítésű táblázat, mely Kovács Norbert: A biztosítás nemzetközi jogi környezete c. előadása Széchenyi István Egyetem, Gazdálkodástudományi Tanszék, 2008.) és az időközben bekövetkező változások feltérképezése alapján készült. Az előadásról készült prezentáció elérhető: [http://www.sze.hu/~kovacs/nemzetk%F6zi%20Biztos%EDt%E1s%FCgy/NKB_10\(b\).ea_20080424.pdf](http://www.sze.hu/~kovacs/nemzetk%F6zi%20Biztos%EDt%E1s%FCgy/NKB_10(b).ea_20080424.pdf) (letöltve: 2016-09-04).

¹²⁸ A gépjármű-biztosításokra vonatkozó közösségi szabályozásról részletesebben ld. pl.: Kontakt-Humán Biztosítási Alkusz Kft: A gépjármű-felelősségbiztosítás szabályozásának kialakulása az EK-ban napjainkig c. cikket. Elérhető: <http://www.kontakthuman.hu/blog/gepjarmu-felelossegbiztositas-szabalyozasanak-kialakulasa> (letöltve: 2016-09-04).

¹²⁹ Az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosítási tevékenység megkezdésére és gyakorlására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló, 1973. július 24-i 73/239/EGK első tanácsi irányelv (HL L 228., 3. o.), illetve A közvetlen életbiztosítási tevékenység megkezdésére és gyakorlására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló, 1979. március 5-i 79/267/EGK első tanácsi irányelv (HL L 063., 1. o.)

A II. generációs direktívák a szolgáltatásnyújtás szabadságának részleges megvalósítását tűzték ki célul. Mivel ezáltal előfordulhatott, hogy egy másik tagállamban bejegyzett szolgáltató nyújtson szolgáltatást valamely tagállam területén, ennek megvalósítása a tagállamok ellenállásába ütközött. Ezért először a *viszontbiztosítások* szabályozására született direktíva¹³⁰ kísérelte meg a szolgáltatásnyújtás szabadságának részleges megvalósítását, ám még ezzel kapcsolatban is adódtak értelmezési problémák. A Bizottság pert indított négy tagállam (Németország, Franciaország, Dánia és Írország¹³¹) ellen. A legfontosabb kérdés az volt, hogy a szolgáltatásnyújtás helye szerinti tagállam előírhatja-e a biztosító letelepedési kötelezettségét, illetve kötheti-e engedélyhez a tevékenységét. A Bíróság döntése értelmében letelepedés nem írható elő, de – épp fogyasztóvédelmi szempontokra tekintettel - engedélyhez köthető a tevékenység bizonyos esetekben.¹³²

A II. nem-életbiztosítási irányelv¹³³ a kockázatokat felosztotta és úgy rendelkezett, hogy az ún. nagy kockázatok (mint a vasúti, légi, tengeri és szállítmány biztosítás) esetén nincs szükség engedélyezésre. Ezt az elvet követte a II. életbiztosítási direktíva,¹³⁴ mely azok felé engedte meg az engedély nélküli szolgáltatásnyújtást, akik maguk kezdeményezték ilyen biztosításuk más tagállamban letelepedett biztosítóval történő megkötését.

A III. generációs irányelvek¹³⁵ a *szolgáltatásnyújtás teljes szabadságának* megvalósítását írták elő. Ennek érdekében megteremtették a Közösség egészére érvényes, *egységes tevékenységi engedélyt* (single licence). Ennek tagállamok általi elfogadtatásához szükség volt a felügyeleti és a számviteli szabályok további harmonizációjára is.¹³⁶

C) Összegzés. Biztosítási fogyasztóvédelem és az EU Bíróság

Vincze János a nemzetközi szakirodalom eredményeit összegezve számos fogyasztóvédelmi problémát azonosított a biztosítások kapcsán.¹³⁷ Ezek közül – a teljesség igénye nélkül - az alábbiakat emelem ki:

¹³⁰ 78/473/EGK irányelv a közösségi szintű viszontbiztosításról

¹³¹ Ld. a Bizottság kontra Franciaország 220/83. sz., a Bizottság kontra Dánia 252/83. sz., a Bizottság kontra Németország 205/84. sz. és a Bizottság kontra Írország 206/84. sz. ügyekben 1986. december 4-én hozott ítéleteket.

¹³² Kovács (1994), valamint Zavodnyik József: Európai Közösség Bíróságának biztosítási tárgyú ítéleteiből. Biztosítási Szemle, 2005/2. A Magyar Biztosítók Szövetsége online kiadványa. Elérhető: <http://www.biztositas.hu/Hirek-Informaciok/Biztositasi-szemle/2005-februar/Eu-biztositasi-targyu-iteleteibol-I.html> (letöltve: 2016-09-03).

¹³³ A Tanács 1988. június 22-i 88/357/EGK második irányelve az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosításokra vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról és a szolgáltatásnyújtás szabadságának tényleges gyakorlását elősegítő rendelkezések megállapításáról, valamint a 73/239/EGK irányelv módosításáról (HL L 172., 1. o.).

¹³⁴ A közvetlen életbiztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról, a szolgáltatásnyújtás szabadságának tényleges gyakorlását elősegítő rendelkezések megállapításáról, valamint a 79/267/EGK irányelv módosításáról szóló, 1990. november 8-i 90/619/EGK második tanácsi irányelv (HL L 330., 50. o.).

¹³⁵ A Tanács 92/49/EGK irányelve (1992. június 18.) az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosításra vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról és a 73/239/EGK irányelv, valamint a 88/357/EGK irányelv módosításáról (harmadik nem életbiztosítási irányelv) (HL L 228 , 1. o.). A Tanács 1992. november 10-i 92/96/EGK harmadik irányelve a közvetlen életbiztosításra vonatkozó törvények, rendeletek és adminisztratív előírások összehangolásáról, és a 79/267/EGK, 90/619/EGK (második irányelv) módosításáról. (HL L 360., 1. o.).

¹³⁶ Kovács (1994).

¹³⁷ Vincze János: Fogyasztóvédelem a pénzügyi piacokon és a viselkedés-gazdaságtan, 250-251. o. In: Valentiny Pál, Kiss Ferenc László, Nagy Csongor István (szerk.): Verseny és szabályozás 2011. MTA KRTK Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2012. 239-258. o.

- a biztosítottak hajlamosak túl alacsony önrészt választani, miközben veszítenek azon, hogy sokkal magasabb díjat fizetnek annál, mint amennyit a későbbi kártérítések „indokolnának”;
- kis összegű, kis kockázatra való „értelmetlen” biztosítások megkötése (a költségek magasabbak, mint a szóba jöhető kár);
- a hitelfelvételhez kapcsolódóan kettős veszély áll fenn: egyrészt a hitelező gyakran előírja valamilyen fedezeti biztosítás megkötését, mely sokszor nem az ügyfél valós igényeinek megfelelően kerül kialakításra, másrészt a hitel lejárta után a biztosítással sem foglalkozik a korábbi adós, így a vagyontárgy biztosítatlan marad.

A fentiek is alátámasztják Váradi Ágnes megállapítását, miszerint általánosságban a biztosító (hozzátehetjük: mint általában a pénzügyi szolgáltatók) erőfölényes helyzetben van az ügyféllel szemben. Ehhez képest Váradi szerint az EU Bírósága inkább a szerződési szabadságot helyezi előtérbe, amikor a fogyasztók jogairól szóló irányelv hatályának szűken történő értelmezése mellett foglalt állást.¹³⁸ Árnyalja a képet egy másik ítélet, melyben a Bíróság szigorú feltételeket határozott meg a feltételek egyértelműsége és átláthatósága tekintetében: A biztosítási szerződésnek átláthatóan, pontosan és érthetően kell feltüntetnie a biztosítási mechanizmus működését, oly módon, hogy a fogyasztó értékelhesse annak gazdasági következményeit. A biztosítási szerződés elsődleges tárgyának meghatározására irányuló feltételek akkor tekinthetők világosnak és érthetően megfogalmazottnak, ha *nemcsak nyelvtanilag* érthetők a fogyasztó számára, hanem *átláthatóan feltüntetik* a biztosítási *mechanizmus konkrét működését* is, figyelembe véve az e feltételeket tartalmazó szerződésegyüttest, oly módon, hogy a fogyasztó pontos és érthető szempontok alapján értékelhesse a számára ebből eredő gazdasági következményeket.¹³⁹

3. Quo vadis közösségi fogyasztóvédelem?

Az egyre terjedelmesebb közösségi fogyasztóvédelmi szabályozás néhány elemét áttekintve (legalább) egy trend világosan kirajzolódik: a szabályozás *kezdetben a minimum harmonizáció* elvére épült, majd *fokozatosan a maximum harmonizáció irányába mozdult el*, ugyanis a minimumharmonizáció többnyire nem volt alkalmas arra, hogy az egyes tagállamok jogrendszereit egymáshoz közelítse. Ezzel szemben mások arra hívják fel a figyelmet, hogy valójában „a nyelvi akadályok és a szerződéskötés utáni kapcsolattartás nehézsége jobban visszatartja a fogyasztót Európa „körbevásárlásától”, mint a nemzeti szerződési jogok laikusok által esetleg nem is érzékelhető különbségei.”¹⁴⁰ Amennyiben ez így van, kérdéses, hogy valóban a maximumharmonizáció elve-e a követendő irány.

A fenti általános megfontolások úgy tűnik, csupán elméleti jelentőségűek, ugyanis a közösségi jogalkotó lépései a teljes harmonizáció irányába mutatnak: a fogyasztói jogokról szóló 2011/83 irányelvben¹⁴¹ a fogyasztóvédelmi magánjog szabályozását új alapokra kívánja

¹³⁸ Váradi Ágnes: Biztosítási tárgyú jogesetek az Európai Bíróság előtt (Esettanulmányok). Jogelméleti Szemle, 2012/2. szám. Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/varadi50.pdf> (letöltve: 2016-09-04).

¹³⁹ A C-96/14. sz. ügyben hozott ítélet (Jean-Claude Van Hove kontra CNP Assurances SA). Az ítéletről készült bírósági sajtóközlemény elérhető: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-04/cp150042hu.pdf> (letöltve: 2016-09-19).

¹⁴⁰ Király Miklós: Egység és sokféleség. Az Európai Unió jogának hatása a kultúrára. Új Ember Kiadó, Budapest, 2007. 173. o.

¹⁴¹ Az Európai Parlament és Tanács 2011/83/EU irányelve (2011. október 25.) a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről. Megjelent: HL L 304., 2011.11.22., 64. o.

helyezni. Ebben két fontos irányelvet (85/77/EGK, valamint 97/7 EK) egy új, a teljes harmonizáció elvére épülő irányelvben kíván összevonni, s további kettőt (93/13/EGK, 1999/44/EK) részben új szabályokkal kiegészíteni. A teljes harmonizáció indokaként az irányelv – többek között - a következőket jelöli meg: „Mind a fogyasztóknak, mind a kereskedőknek *egyértelműen meghatározott jogi fogalmakon alapuló*, az üzleti vállalkozások és a fogyasztók közötti szerződések egyes vonatkozásait Unió-szerte szabályozó egységes rendszerre kell tudnia támaszkodnia. E harmonizáció hatásaként a *szabályok széttagoltságából adódó akadályok eltűnnek, és megvalósul a belső piac ezen a területen.*”¹⁴²

Ami az irányelv *tárgyi hatályát* illeti, kizárólag a kereskedők és a fogyasztók között kötött szerződésekre vonatkozóan állapít meg harmonizálandó szabályokat, ennek keretein belül a távollevők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekkel, valamint az ezektől eltérő szerződésekkel kapcsolatban nyújtandó tájékoztatásra vonatkozó szabályokat határoz meg. Az irányelv emellett szabályozza „az ellátsási jogot a távollevők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetében, és összehangol néhány, az üzleti vállalkozások fogyasztókkal kötött szerződéseit teljesítésével és egyéb szempontjaival foglalkozó előírást.”¹⁴³A felsoroltakon túl a direktíva a víz, gáz, villamos energia vagy távfűtés szolgáltatására vonatkozó szerződésekre is alkalmazandó, amennyiben e termékeket szerződés alapján biztosítják,¹⁴⁴ ugyanakkor *nem érinti azon szerződéseket, melyek tárgya pénzügyi szolgáltatás.*¹⁴⁵ Erre tekintettel az irányelvvel a továbbiakban részletesen nem foglalkozom, csupán kiemelem, hogy nem kerüli meg a fogyasztó fogalom-meghatározásával kapcsolatos állásfoglalást. Ezzel kapcsolatban a direktíva rögzíti, hogy a fogyasztó kategóriájának azon *természetes személyeket* kell magában foglalnia, akik saját szakmájuk, üzleti tevékenységük vagy foglalkozásuk körén kívül eső területen járnak el, elismerve, hogy olyan *kettős rendeltetésű jogviszonyok* esetén, ahol a kereskedési cél annyira korlátozott, hogy a teljesítés egésze szempontjából nem elsődleges, az adott személy fogyasztónak tekintendő.¹⁴⁶

Végezetül, a tételes jogtól elrugaszkodva, a közösségi fogyasztóvédelem távlatairól szólva megállapítható, hogy az elkövetkezendő években a 188,8 millió eurós, 2014 és 2020 közötti időszakra szóló fogyasztóvédelmi program támogatja az Unió fogyasztóvédelmi politikáját. A korábbi, 2007–2013-as programra építve a *2014–2020-as fogyasztóvédelmi program* a négy alábbi *kulcsterületre* összpontosít:

1. a biztonságos termékek egységes piacának létrehozása, amely a polgárok javát szolgálja és hozzájárul a vállalkozások és kereskedők versenyképességéhez;
2. egy olyan egységes piac kialakítása, ahol a polgárokat jól képviselik a mai gazdasági környezet kihívásaival szembenézni képes szakmai fogyasztói szervezetek;
3. egy olyan piac létrehozása, ahol a polgárok tisztában vannak fogyasztói jogaikkal, és gyakorolják is azokat, hozzájárulva ezzel a versenyképes piacok növekedéséhez, és ahol a polgárok hozzáférnek a jogorvoslati mechanizmusokhoz anélkül, hogy a számukra és a kormányok számára egyaránt hosszadalmas és költséges bírósági eljáráshoz kellene folyamodniuk;
4. konkrét és hatékony együttműködés a nemzeti hatóságok között a fogyasztói jogok végrehajtásának támogatása és a fogyasztók tanácsokkal való ellátása érdekében.¹⁴⁷

¹⁴² 2011/83/EU irányelv (7).

¹⁴³ 2011/83/EU irányelv (9).

¹⁴⁴ 2011/83/EU irányelv 3. cikk (1).

¹⁴⁵ 2011/83/EU irányelv 3. cikk (3) d).

¹⁴⁶ 2011/83/EU irányelv (17).

¹⁴⁷ Mariusz Maciejewski - Carine Piaguet - Sarabjeet Hayer: A fogyasztóvédelmi politika: alapelvek és eszközök. Elektronikus tanulmány, elérhető: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_5.5.1.pdf (letöltve: 2016-09-19).

E területeknek a pénzügyi fogyasztóvédelem szempontjából is lehet relevanciája. Egy-egy példával szemlélítve:

- ad 1. A biztonságos termékek piaca megköveteli a hatékony kontrollt az egyes pénzügyi szolgáltatások engedélyezése és folyamatos felügyelete során, elkerülve, hogy hibás/túlzottan veszélyes konstrukciók a fogyasztók tömegeinek gazdasági megrendülését okozzák;
- ad 3. Az alternatív vitarendezési fórumok területén bár sok előrelépés történt, de különösen a határokon átnyúló viták rendezése a mai napig nehézkes.